

LOHTUA TUOVA UURNASARJA SHT-TUKKU OY:LLE
Salli Tilkanen

Opinnäytetyö | Turun AMK | Kevät 2012
Muotoilun koulutusohjelma
Teollisen muotoilun suuntautumisvaihtoehto

LOHTUA TUOVA UURNASARJA SHT-TUKKU OY:LLE

Opinnäytteeni aiheena on lohtua tuovan uurnasarjan suunnittelu. Opinnäytteen toimeksiantajana on SHT-Tukku Oy, joka on Suomen johtava arkku- ja uurnavalmistaja. Työn tavoitteena oli suunnitella tuotantoon ja Suomen markkinoille soveltuvat tuhkaurnat, jotka myös tuovat surussa lohtua omaisille. Tavoitteen perusteella tutkimukseen valittiin kaksi pääteemaa: valmistuksen näkökulma ja lohdun näkökulma.

Valmistuksen näkökulmaan liittyen tutkimuksessa selvitettiin, millaiset ominaisuudet tekevät tuhkaurnasta suosituksien ja lakien mukaisia, ja mitä odotuksia ja toiveita kuluttajat kohdistavat urniin. Tuotantoa ajatellen oli myös selvitettävä soveltuvat materiaalit, ja harkittava muotoa ja materiaalien käyttöä tuotantokustannusten kannalta. Asiaa tutkittiin tilastojen, dokumenttiaineistojen, tuotesemantiikan ja haastattelujen avulla. Haastateltaviani olivat SHT-Tukku Oy:n toimitus- ja tuotantojohtaja, kolmen eri hautausoimiston edustajat, sekä krematoriotyöntekijät.

Lohduttavia tekijöitä tutkiessa selvisi, että yhteiskunnan muutokset ovat vaikuttaneet kuolemakäsityksiin ja hautauskulttuuriin muuttaen kokemista yksilöllisemmäksi. Koska kattavaa ja luotettavaa selvitystä suomalaisia lohduttavista asioista oli mahdoton-

ta tehdä, asiaa lähestyttiin tutkimalla kuolemaa suomalaisessa kulttuurissa sen eri ilmentymien, kuten kuvataiteen ja symboliikan kautta. Tutkimusmenetelminä käytettiin dokumenttianalyysia, tilastollista analyysia, ryhmäkeskustelua sekä seurakuntapastorin haastattelua.

Tutkimuksessa selvisi, että tuotannollisesti ja kaupallisesti soveltuvimmat materiaalit ovat puu ja valkoiseksi maalatun mdf-levyn ja kankaan yhdistelmä. Lohduttaviksi tekijöiksi osoittautuivat abstraktit termit toivo, rauhallisuus ja luonto.

Tutkimuksen tuloksia hyödyntäen suunniteltiin kaksi erilaista urnaa, Kehto ja Toivo. Lohtu on ilmaistu värien, muotojen ja symboliikan avulla. Uurnat on tarkoitettu maahan haudattaviksi. Uurnat ovat mitoiltaan ja materiaaleiltaan suositusten mukaisia. Suunnitellut uurnat ovat vamiita tuotantoon.

ASIASANAT:

Teollinen muotoilu, Uurnat, Polttohautaus, Hautaus, Kuolema

CONSOLING CINERARY URN LINE FOR SHT-TUKKU OY

The subject of this Bachelor's thesis was to design a cinerary urn line for SHT-Tukku Oy, which is the leading Finnish manufacturer of coffins and cinerary urns. The objective was to design urns that are suitable for production and for Finnish market, but also would bring consolation for the bereaved. Based on the objective, two main themes were chosen for the research: the viewpoint of production and viewpoint of consolation.

The research was to clarify what qualities cinerary urns have to obtain in order to meet the laws and regulations and also the hopes and expectations of the consumers. Taking production and manufacturing costs into account, suitable materials and the design had to be carefully contemplated. This was examined using statistical analysis, documentary research and interviews as research methods. SHT-Tukku Oy's managing director and production manager, representatives of three different funeral homes and two crematorium operatives acted as informants for the thesis.

As the research proceeded, it was clarified that structural changes in society have influenced in burial culture and attitudes

towards death, resulting experiencing to be more individual. Since no comprehensive and valid study about factors bringing consolation to Finns was possible to be found or done, this was unraveled by exploring death and its different embodiments in the Finnish culture, such as visual arts and symbolism. The research methods used were a documentary research, statistical analysis, group discussion and interview of a pastor.

The study revealed that both productively and commercially the most suitable materials are wood or white painted mdf and fabric combination. Consoling factors included more abstract terms: hope, tranquility and nature.

Based on the results of the study, two sets of cremation urns were designed: Kehto and Toivo. Consolation is expressed by colours, shapes, and symbolism. The urns meet the recommendations about materials and dimensions. Designed cinerary urns are complete for production.

KEYWORDS:

Industrial Design, Cinerary Urn, Cremation, Burial, Death

1 JOHDANTO.....	9
------------------------	----------

2 TYÖNÄÄRIVIIVOJA.....	10
-------------------------------	-----------

2.1 Hautauksen historiasta.....	12
--	-----------

2.2 Tuhkahautauksen kehityksestä.....	13
--	-----------

2.3 Työn toimeksiantaja SHT-Tukku Oy.....	14
--	-----------

3 TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	15
--	-----------

3.1 Viitekehys.....	16
----------------------------	-----------

3.2 Tutkimuskysymykset.....	17
------------------------------------	-----------

4 TIEDONHANKINTAMENETELMÄT.....	18
--	-----------

4.1 Dokumenttianalyysi.....	20
------------------------------------	-----------

4.2 Tilastollinen analyysi.....	20
--	-----------

4.3 Haastattelut.....	21
------------------------------	-----------

4.4 Tuotesemantiikka.....	21
----------------------------------	-----------

5 TUHKHAUTAUS JA UURNAT KÄYTÄNNÖSSÄ.....	22
---	-----------

5.1 Tuhkauurnien suositukset, rajoitteet ja laatuvaatimukset.....	23
--	-----------

5.2 Hautaustoimilaki.....	23
----------------------------------	-----------

5.3 Tuhkan hautausjasirottelu.....	24
---	-----------

5.4 Suomessa kiellettyjä muiden maiden tapoja.....	27
---	-----------

5.5 Nykyiset tuhkauurnat.....	28
--------------------------------------	-----------

5.6 Tuhkauurnan valinta.....	29
-------------------------------------	-----------

5.7 Suomen uskonnolliset yhteisöt ja tuhkahautaus.....	32
---	-----------

5.8 Tuhkaus krematoriossa.....	33
---------------------------------------	-----------

6 KUOLEMA SUOMALAISESSA KULTTUURISSA.....	37
--	-----------

6.1 Kuolemakäsitykset – teorian ja historia.....	36
---	-----------

6.2 Kuoleman kohtaaminen ja lohtu.....	38
---	-----------

6.3 Tuhkauurnissa käytetyt symbolit ja niiden merkitykset.....	41
---	-----------

6.4 Kuvataiteen symbolistit Simberg, Gallen-Kallela ja Enckell.....	42
--	-----------

6.5 Kuolemaan liittyvät värit ja niiden merkitys.....	50
--	-----------

7 TUTKIMUKSESTA MUODONANTOON.....	51
--	-----------

7.1 Ideointi.....	55
--------------------------	-----------

7.2 Ensimmäisen konseptin kehittäminen.....	58
--	-----------

7.3 Toisen konseptin kehittäminen.....	69
---	-----------

7.4 Valmiit konseptit Kehto ja Toivo.....	76
--	-----------

8 ARVIOINTI JA LOPPUSANAT.....	79
---------------------------------------	-----------

LÄHTEET.....	82
---------------------	-----------

KUVAT

<i>Kuva 1. Uurnalehto eli hautausmaa uurnille Hietaniemen hautausmaalla.....</i>	<i>25</i>
<i>Kuva 2. Kolumbaario Kallion kirkossa Helsingissä.....</i>	<i>25</i>
<i>Kuva 3. Sirottelualue Honkanummella.....</i>	<i>26</i>
<i>Kuva 4. Muistolaatat Hietaniemen hautausmaan uurnalehdossa.....</i>	<i>26</i>
<i>Kuva 5. Nykyisiä tuhkaurnia.....</i>	<i>28</i>
<i>Kuva 6. Tunnuksettomia tuhkaurnia.....</i>	<i>29</i>
<i>Kuva 7. Hietaniemen krematorion uunit.....</i>	<i>34</i>
<i>Kuva 8. Hietaniemen krematorion tuhkankäsittelykone.....</i>	<i>34</i>
<i>Kuva 9. Hiljentymistila Hietaniemen krematoriossa.....</i>	<i>35</i>
<i>Kuva 10. Magnus Enckell: Mies ja joutsen ja Fantasia.....</i>	<i>46</i>
<i>Kuva 11. Gallen-Kallela: Lemminkäisen äiti ja Tuonelan joella.....</i>	<i>47</i>
<i>Kuva 12. Simberg: Halla ja Kuoleman puutarha.....</i>	<i>49</i>
<i>Kuva 13. Ensimmäinen ajatus laskuliinasta.....</i>	<i>56</i>
<i>Kuva 14. Alkuvaiheen idealuonnoksia.....</i>	<i>57</i>
<i>Kuva 15. Ensimmäisiä luonnoksia kahden materiaalin yhdistämisestä.....</i>	<i>58</i>
<i>Kuva 16. Luonnoksia laskuliinasta osana tuhkaurnaa.....</i>	<i>59</i>
<i>Kuva 17. Sivulenkit ja ote.....</i>	<i>60</i>
<i>Kuva 18. Luonnoksia puun, nyörin ja kankaan yhdistämisestä eri väreissä.....</i>	<i>62</i>
<i>Kuva 19. Pahvinen ja kankainen hahmomalli uurnasta laskuliinalla.....</i>	<i>63</i>
<i>Kuva 20. Toinen hahmomalli.....</i>	<i>65</i>
<i>Kuva 21. Uurnamalli mdf-levystä ja kankaasta.....</i>	<i>67</i>
<i>Kuva 22. Luonnoksia nauhojen ja urien muodostamasta ristikuviosta.....</i>	<i>70</i>
<i>Kuva 23. Muisto ja toivo – miellekartta.....</i>	<i>71</i>
<i>Kuva 24. Siemenille olevan osan luonnostelua.....</i>	<i>73</i>
<i>Kuva 25. Viimeisiä luonnoksia ristiurnasta.....</i>	<i>74</i>
<i>Kuva 26. Värikokeiluja ristiurnaana.....</i>	<i>75</i>
<i>Kuva 27. Kehto.....</i>	<i>77</i>
<i>Kuva 28. Toivo.....</i>	<i>78</i>

KUVIOT

<i>Kuvio 1. Ilmiökokonaisuus.....</i>	<i>11</i>
<i>Kuvio 2. Viitekehys.....</i>	<i>16</i>
<i>Kuvio 3. Prosessikaavio .....</i>	<i>19</i>
<i>Kuvio 4. Väestö uskonnollisen yhteisön mukaan.....</i>	<i>32</i>
<i>Kuvio 5. Miellekartta .....</i>	<i>53</i>

TAULUKOT

<i>Taulukko 1. Suomen krematoriotoiminnan tilastot vuosilta 2008-2010.....</i>	<i>36</i>
--	-----------

LIITTET

<i>Liite 1. Toivo ja Kehto.....</i>	<i>89</i>
-------------------------------------	-----------

1

JOHDANTO

Opinnäytteeni aiheena on suunnitella lohtua tuova uurnasarja. Tavoitteenani on uurnien tuotantoon päätyminen lisäksi se, että uurnat toisivat lohtua omaisille, ja ilmentäisivät perinteitä syvämmässä ja muillakin tavoin kuin ainoastaan totutulla ulkonäöllä.

Toimeksiantajana työssäni on SHT-Tukku Oy, joka on johtava kotimainen arkku- ja uurnavalmistaja. Suunnittelen uurnat nimenomaan suomalaisille ja Suomessa asuville, joten tutkimukseni rajautuu koskemaan Suomea. Tutkimuksen alussa selvitetään uurniin liittyvät rajoitteet ja suositukset sekä toimeksiantajan toiveet. Jotta uurnat voisivat päätyä tuotantoon, kyseiset seikat selvitetään haastatteluiden ja kirjallisten lähteiden avulla.

Tuotantoon liittyvien kysymysten jälkeen tutkimus keskittyy ihmisten tuntemuksiin ja käyttäytymiseen kuolemaa kohdatessa. Hypoteesinani on, että omaisen kuoleman kohtaaminen on nyky-yhteiskunnan asukkaalle eri tavalla henkilökohtaista kuin se on aiemmin ollut. Lohduttavista asioista tehtyä tutkimusta ei löytynyt, joten pyrin löytämään kirjallisten lähteiden, tilastojen ja haastattelujen avulla päälinjat siitä, mikä suomalaisia lohduttaa. Saadakseni konkreettisemmän visuaalisen käsityksen aiheesta, tarkastelen myös olemassaolevia uurnia ja suomalaista kuvataidetta.

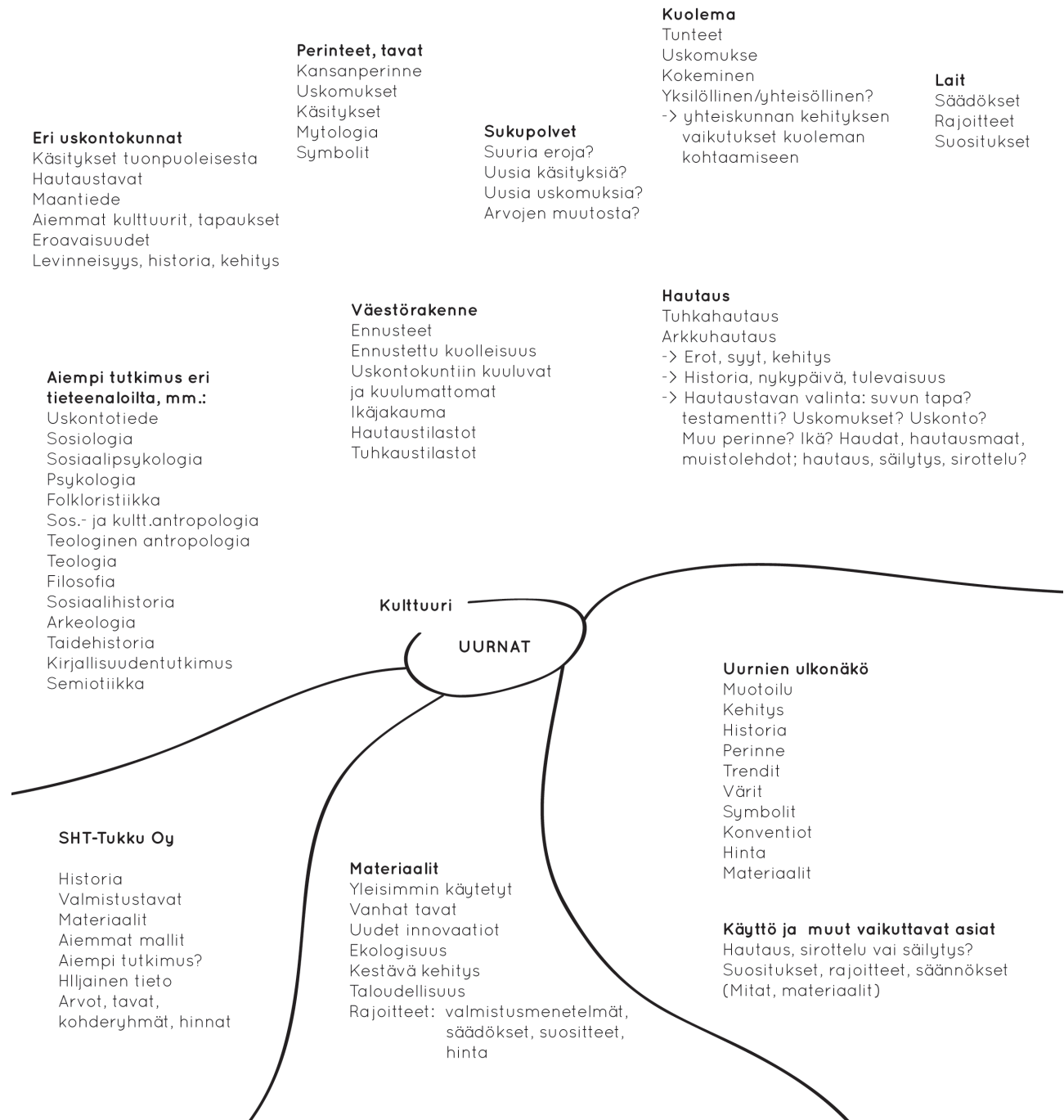
Tutkimusosion valmistuttua karttunut tieto on hyödynnettävissä suunniteltavissa uurnissa. Tiedon siirtäminen muodoiksi ei välttämättä ole yksinkertaista – varsinkin, kun suunniteltavien tuotteiden on tarkoitus toimia yhdessä suuren tunteen, surun, kanssa, ja vieläpä tuoda lohtua omaiselle.

2

TYÖN ÄÄRIVIIVOJA

Aloitin aiheeseeni syventymisen laatimalla miellekarttamaisen selvityksen ilmiökokonaisuudesta (kuvio 1). Hahmottelemani ilmiökokonaisuuden laajuus osoitti, että rajauksia on tehtävä enemmän kuin oletin, ja suunnittelutyön kannalta oleellisin tieto on osattava löytää ja hyödyntää. Koska ilmiö on laaja, lähdin liikkeelle tutustumalla hautauksen historiaan ja tuhka-hautauksen kehitykseen, sillä hautauskulttuuri kertoo yhteisön elämäkatsomuksesta sekä suhtautumisesta elämään ja kuolemaan, ja toimii hyvin työni kehyksenä.

Havaitsin tämän hyväksi lähestymistavaksi - nykypäivän käytäntöjä ja uskomuksia on helpompi ymmärtää, kun tietää pääpiitteittäin, mihin ne pohjaavat.

Kuvio 1. Ilmiökokonaisuus (Tilkanen 2011)

2.1 Hautauksen historiasta

Yhteisön kuolleita jäseniä ei ole aina haudattu, vaan vainajia vietiin luoliin, laskettiin vesistöihin tai ripustettiin puihin. Hautauksen tärkeys ymmärrettävästi korostui, kun alkoi muodostua pysyvää asutusta. On löydetty merkkejä siitä, että jopa neandertalilaiset ihmiset olisivat haudanneet kuolleensa jo 100 000 vuotta sitten. Maahan hautaaminen on peräisin esihistorialliselta ajalta – keskiseltä paleoliittiselta ajalta, noin 40 000 vuotta sitten, kun yhteisön kuolleita jäseniä alettiin haudata luontoon. Hautajaisia on vietetty jo silloin tiettyjen menojen mukaan, mikä viittaa uskonnollisiin tunteisiin. Hautaan laitettiin mukaan mm. aseita ja työkaluja, eli todennäköisesti silloiset ihmiset ovat uskoneet kuolemanjälkeiseen elämään. (Aaltonen 1992, 7-12; Forsius 1994.)

Kivikaudella (meillä noin 5000–1000 eaa.) tapana oli vainajan peittäminen irtomaalla tai kivillä, joko maan pinnalle tai luonnolliseen syvennykseen. Haudat olivat usein keskellä asuinpaikkaa tai jopa asuinpaikan pohjassa. Voidaankin olettaa, että vainajia ei pelätty. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 143; Forsius 1994.)

Rautakaudella hiidenkiukaat vaihtuivat hautaröykkiöihin, jotka koottiin kivistä ja maa-aineksesta. Röykkiöhautaus oli vallitsevana esikristillisen ajan loppuun asti. Kylien yhteyteen alettiin valmistaa kalmistoja eli erillisiä alueita hautoja varten. Etelä-

Suomesta on tavattu myös tarhakalmistoja, joissa tarhat olivat ilmeisesti yhden suvun käyttämiä. Suomessa on löydetty myös viitteitä Ruotsista peräisin olevasta polttokuoppahautauksesta. Palamisjäännökset on haudattu savi- tai puuastiaan hiekkakivistä ladotun kehikon sisään. (Aaltonen 1992, 10-12.)

Rautakauden loppupuolella kenttäkalmisto muodostui yleisemmäksi hautaustavaksi. Tasaiselle alueelle tehtiin kivistä kenttä, ja vainajien palamisjäännökset laitettiin kivien väliin. Rautakauden haudoissa on löytynyt runsaasti esineistöä, mikä viittaa uskon- tokäsityksen muutoksiin tai elintason nousuun. Vainajat haudattiin todennäköisesti puettuna parhaisiinsa, pää pohjoiseen suunnattuna. Löydösten perusteella voidaan myös olettaa, että haudalla on myös vierailtu usein. (Aaltonen 1992, 10–12; Forsius 1994.) Pronssikaudella kivistä haudat yleistyivät. Merkittävien henkilöiden haudoille on rakennettu hiidenkiukaita eli suuria kivikumpuja. (Aaltonen 1992, 9-10; Forsius 1994.)

Arkkuja vainajille on tehty jo esikristillisellä ajalla, puuta polttamalla tai kovertamalla, sillä kunnan työvälineitä ei ollut. Kirveen keksimisen jälkeen arkkujen teko helpottui, ja niitä oli mahdollista tehdä esimerkiksi laudoista. Muinaissuomalaiset mielsivät arkun vainajan kodiksi, joka piti saada valmiiksi mahdollisimman pian vainajan kuoleman jälkeen. Suomensukuisilla kansoilla ja skandinaaveilla on usein käytetty soutuveneiden muotoista, ruu-

heksi kutsuttua arkkua, jolla voi ylittää Manalan vedet. Kalevalassakin Tuonela sijaitsee veden takana. Itä-Suomessa ruuhi koverrettiin yhdestä puunrungosta. Ruuhan pohjalle oli tapana laittaa pellavaa, liinoja tai tappuraa, sekä pää- ja jalkapuolille pielukset, jotta vainajan olisi pehmeämpi maata. Alunperin arkut olivat yksinkertaisia, mutta 1800-luvulla mustaksi maalatut arkut alkoivat yleistyä. Lapsen arkku oli yleensä valkoinen. 1900-luvulta lähtien myös verhoilu yleistyi. (Aaltonen 1992, 16–17.)

Uskonpuhdistuksen jälkeen 1600-luvulla suositeltiin siunattuun kirkkomaahan hautaamista, ja vuonna 1686 kirkkolaki teki sen pakolliseksi. Sitä ennen haudat olivat usein perhe- tai kyläkalmistoissa. Hiljalleen kirkon hautapaikat muodostuivat eriarvoisiksi. Kirkon sisällä olleet hautapaikat olivat halutuimpia ja arvokkaimpia, kuten myös räystääiden alla ja mahdollisimman lähellä kirkkoa olleet paikat. Kirkkotarhassa ja kirkon etelä- ja itäpuolella olevat paikat olivat myös arvostettuja ja toivottuja. Rikolliset ja itsemurhan tehneet sekä kastamattomat lapset haudattiin kirkkotarhassa pohjoispuolelle, jota pidettiin niin kutsuttuna ”paholaisen ilmansuuntana”. Mestatut haudattiin kirkkotarhan ulkopuolelle. Ruttoepidemia 1700-luvun lopulla vaikutti siihen, että kirkon sisälle ei saanut enää haudata. Tartuntavaaran lisäksi myös haju oli ongelmana. Kirkon sisälle hautaaminen kiellettiin lopullisesti 1800-luvun puolella. (Aaltonen ym. 2005, 43-46.)

Vainajia alettiin myös pelätä, ja yhteisön jäsenillä oli huomattavan paljon erilaisia uskomuksia ja tapoja, jolla vainajan palaaminen kummittelemaan voitiin välttää. Vainaja vietiin esimerkiksi talosta ulos aina jalat edellä, jottei hän löytäisi takaisin. Tähän voidaan katsoa pohjaavan jopa nykypäivänän tapa kuljettaa sairaaloissa vainajat jalat edellä, muut pää edellä. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 151.)

2.2 Tuhkahautauksen kehityksestä

Tuhkahautaus on hyvin varhainen hautausmuoto. Tulen keksimisen jälkeen vainajia alettiin polttaa avotulilla tai rovioilla. Tapa yleistyi pronssikaudella (1000–500 eaa.). Hautalöydöksiä perusteella jäänteet kerättiin keraamisiin urniin ja haudattiin. (Aaltonen 1992, 23-30.)

Tuhkahautauksista alettiin edistää Euroopassa 1800-luvulla. Tähän syytä oli heikot hautausmaaolot ja vakavat tartuntataudit. Louis Pasteur selvitti, että tautien leviämistä voidaan estää tuhkaamalla vainajat, ja tämä oli merkittävä sysäys tuhkahautauksen yleistymiselle. Ensimmäinen vainajan tuhkaus tarkoitukseen rakennetussa uunissa tapahtui vuonna 1876 Italiassa. Tuhkausuuneja alettiin kehittää eteenpäin, jotta ne kohtaisivat muunmuassa taloudelliset ja ympäristölliset vaateet. (Holm & Lahtinen 1985, 10-13; Krematoriosäätiö 2012.) Kun kristinusko alkoi levitä, ruumiiden polttamisesta luovuttiin länsimaissa. Tuhkahautaus ei edelleenkään kuulu katolisen ja ortodoksisen kirkon tapoihin, vaikkakaan kristinuskossa teologisia

perusteita ruumiin polttoa vastaan ei ole. Usko ruumiin ylösnousemukseen vaikuttaa kuitenkin ihmisten ajatuksiin hautaustavasta. Toisaalta esimerkiksi Intiassa hindut, jotka uskovat sielunvaellukseen, pyrkivät polttamaan ruumiit mahdollisimman nopeasti, jotta sielu vapautuisi nopeasti kiertoon. (Aaltonen 1992, 23-30.)

Kaupungeissa tuhkahautaus on ollut kautta aikain maaseutua yleisempää, sillä se vie vähemmän tilaa ja kaupungissa tilanpuute on kouriintuntuvampaa kuin maaseudulla. Tuhkahautaus puoltavat muunmuassa sen edullisempi hinta verrattuna arkkuhautaukseen, sekä pienempi hautausmaalla tarvittava tila, mikäli urna haudataan. Pienempi hautapaikan tila on suoraan suhteessa hintaan – yhden arkkupaikan kokoiseen hautaan voidaan laskea neljä urnaa. Vaikka tuhkatavallekin vainajalle tarvitaan aina arkku, tuhkahautaus on silti arkkuhautaus edullisempää. (Aaltonen 1992, 23-30; Lehtonen 2011; Leminen 2011; Helsingin seurakuntayhtymä 2012.)

2.3 TYÖN TOIMEKSIANTAJA SHT-TUKKU OY

Toimeksiantajanani on SHT-tukku Oy, joka on Suomen suurin ja johtava arkku- ja urnavalmistaja. SHT-tukku Oy on hautaustoimistojen vuonna 1955 perustama tukkuliike, ja se on alunperin toiminut arkkujen, uurnien ja muiden hautausalan tarvikkeiden maahantuojana. SHT-tukku Oy perusti Punkalaitumelle oman tehtaan 1960-70 –luvun vaihteessa, ja nykyään siellä valmistetaan vuosittain noin 30 000 arkkua ja urnaa. Arkkujen ja uurnien lisäksi yhtiö valmistaa itse hautausstarvikkeita arkkujen varusteluun ja hautaustoimistojen tarpeisiin. Tuotteilla on avainlippumerkintä, eli tuotteet ovat pääosin kotimaisista raaka-aineista ja kokonaan Suomessa valmistettuja. Liikevaihdosta oman tuotannon osuus on 56%. Konsernilla on lisäksi sisustus- ja somistusalojen tukkutoimintaa. (Lehtonen 2011; Leminen 2011.)

SHT-tukku ei myy tuotteitaan suoraan yksityishenkilöille, vaan hautaustoimistoille, joista hankinnat tehdään. Omaiset valitsevat tuhkaurnan vainajalle joko hautaustoimistossa esillä olevista uurnista, tai laajemman kuvaston avulla, ellei sopivaa heti löydy. Mallistoon kuuluu kymmeniä erilaisia uurnia ja arkkuja. (Lehtonen 2011; Leminen 2011.)

3

TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tavoitteenani on suunnitella uudenlainen tuhkaurnasarja SHT-tukku Oy:lle. Sanalla 'uudenlainen' viitataan tässä siihen, että uurnilla olisi jokin muukin arvo kuin ainoastaan ulkonäöllinen. Sarja viittaa ainakin kahteen erilaiseen, mutta samanhenkiseen uurna. Sekä toimeksiantajani SHT-tukku Oy että minä toivomme uurnien päätyvän tuotantoon.

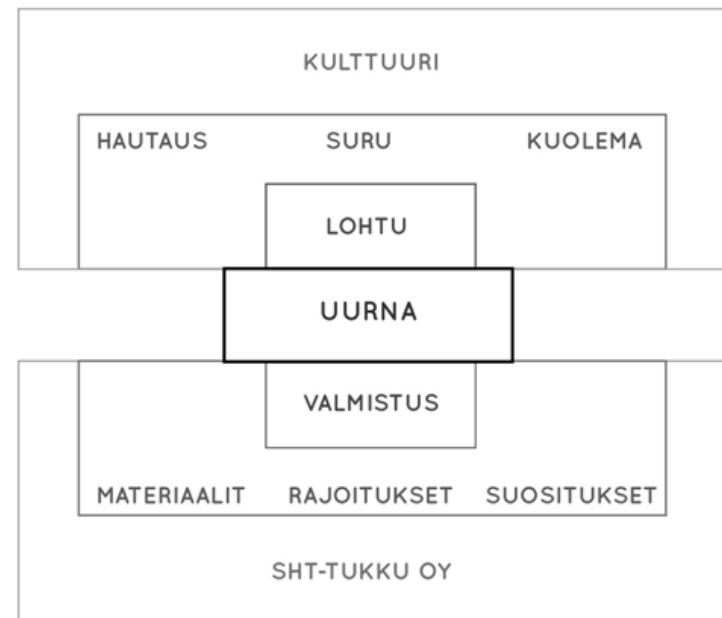
Toivon löytäväni uuden ratkaisun, jota ei olla tultu ajatelleeksi, mutta joka tuntuisi kuitenkin luonnolliselta. Aihepiiri on vakava-mielinen ja arvokas, ja se on huomioitava lähestymistavassa, vaikka nuoren muotoilijan innolla tekisikin toisaalta mieli suunnitella jotakin todella erilaista ja ehkä negatiivisellakin tavalla hätkäyttävää. Villimmätkin ajatukset voivat kuitenkin olla hyväksi ideointiprosessissa ja toimia inspiraationa, joten koitan olla tyrehdyttämättä luonnosteluani torjumalla ideoita ennen kuin ne edes päätyvät paperille.

Jo suhteellisen varhaisessa vaiheessa opinnäytetyöprosessiani sain idean uurnasta, jossa olisi jonkinlainen irroitettava osa, joka jäisi omaiselle ja toisi lohtua. Kyseessä ei siis olisi jokin ikäänkuin päälleliimattu ominaisuus – esimerkiksi uurnan mukana tuleva koru - vaan odottamattomampi, koskettava ja todellista lisäarvoa tuova osa uurna. Uskon tutkimusosion tarjoavan inspiraatiota ja auttavan minua löytämään tähän oikeanlaisen ratkaisun.

3.1 Viitekehys

Viitekehyksessäni (kuvio 2) olen huomioinut kaksi eri puolta, jotka minun on suunnittelutyössäni huomioitava. Ilman kaavailemaani lohtu-aspektia viitekehyykseni olisi riittänyt vain kuvion alaosa (valmistus; materiaalit, rajoitukset, suositukset; SHT-tukku). Mutta koska haluan huomioida tuotoksessani tunnepuolta, rakensin viitekehyykseni yhtä painavan ja suunnitteluuni yhtä paljon vaikuttavan puolen. Näiden kahden eri puolen on nivouduttava toisiinsa ja oltava tasapainossa – kumpikaan ei voi olla vähempiarvoisempi, sillä muuten tavoitteet jäävät saavuttamatta.

Minun on siis kuunneltava tarkoin SHT-tukku Oy:ltä tulevia toiveita ja neuvoja, sekä perehdyttävä uurnien laatuvaatimuksiin, suosituksiin ja rajoitteisiin, jotta tavoitteeni tuotantoon päätyvistä uurnista toteutuisi. Koska toinen uurniin liittyvä tavoitteeni on nimenomaan niiden lohduttavuus ja tunteisiin vetoaminen, minun on tarkasteltava meitä ympäröivää kulttuuria, ja sukallettava sen ilmiöihin, erityisesti kuoleman, kuoleman kohtaamisen ja hautauskulttuurin näkökulmasta. Tutkimukseni avulla voin käsittää uskomuksia ja tapoja paremmin, ja ehkä lopulta jopa löytää säännönmukaisuuksia siihen, millaiset asiat ihmisiä yleensä lohduttavat.

Kuvio 2. Viitekehys (Tilkanen 2011)

3.2 Tutkimuskysymykset

Viitekehykseni avulla sain selvennettyä itselleni tutkimuskysymyksien suunnat ja sen, mitä kaikkea ne pitävätkään sisällään. Ensimmäinen kysymykseni liittyy viitekehyksen yläosaan, toinen alaosaan.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millainen olisi omaisille lohtua tuova tuhkauurna?
2. Mitä tuotantoon tarkoitettun urnan suunnittelussa on huomioitava?

Ensimmäiseen kysymykseen liittyy vahvasti koko suomalainen hautauskulttuuri ja sen muutos. Mielestäni on perusteltua tutustua hautauskulttuurin, kuoleman ja surun historiaan, jotta voisin ymmärtää, minkä vuoksi nykypäivänä käytännöt ovat sellaisia kuin ovat. Kysymys on laaja, mutta rajatummalla kysymyksenasettelulla moni tärkeä seikka jäisi huomiotta. Etsiessäni vastauksia kysymykseeni, pyrin pitämään mieleni mahdollisimman avoinna, sillä uskon tässä kaikessa olevan melkoisesti inspiroivia yksityiskohtia materiaaliksi muotoilutyöhöni.

Perinteet, tavat ja trendit jo pelkästään urnan ulkonäössä on selvitettävä värejä ja symboliikkaa myöten – puhumattakaan uskomuksista ja uskonnoista, tai hautaustavan merkityksestä niin yksilölle kuin omaisille. Ovatko hautaustestamentit yleisiä, vai kuka päätökset ja valinnat urnien ja arkkujen kohdalla tekee? Onko oman vai omaisen hautaustavalla ja urnalla enemmän merkitystä? Mitä eroavaisuuksia tulee vainajan ja omaisten iän vuoksi valinnassa? Entä uskonnon?

Painaako urnaa valitessa vaakakupissa enemmän sen hinta vai ulkonäkö: muotokieli, väri, ainutlaatuisuus, symbolit? Vai esimerkiksi ekologisuus?

Toiseen kysymykseen liittyvät vahvasti yllä mainittujen lisäksi lajit, säädökset ja rajoitteet urnan materiaaleissa, pintakäsittelyssä ja koossa. Lisäksi on huomioitava se, että urna on voitava valmistaa SHT-tukku Oy:n tehtaalla Punkalaitumella. Liiketaloudellinenkin näkökulma on huomioitava, sillä eräänä tavoitteena oli saada urnasarjasta myyvä. On selvitettävä, millaiset urnat ovat suosituimpia, ja millaisia vierastetaan. Lisäksi on pidettävä mielessä valmistuskustannukset, jotka koostuvat pääasiassa valituista materiaaleista ja työtunneista.

4

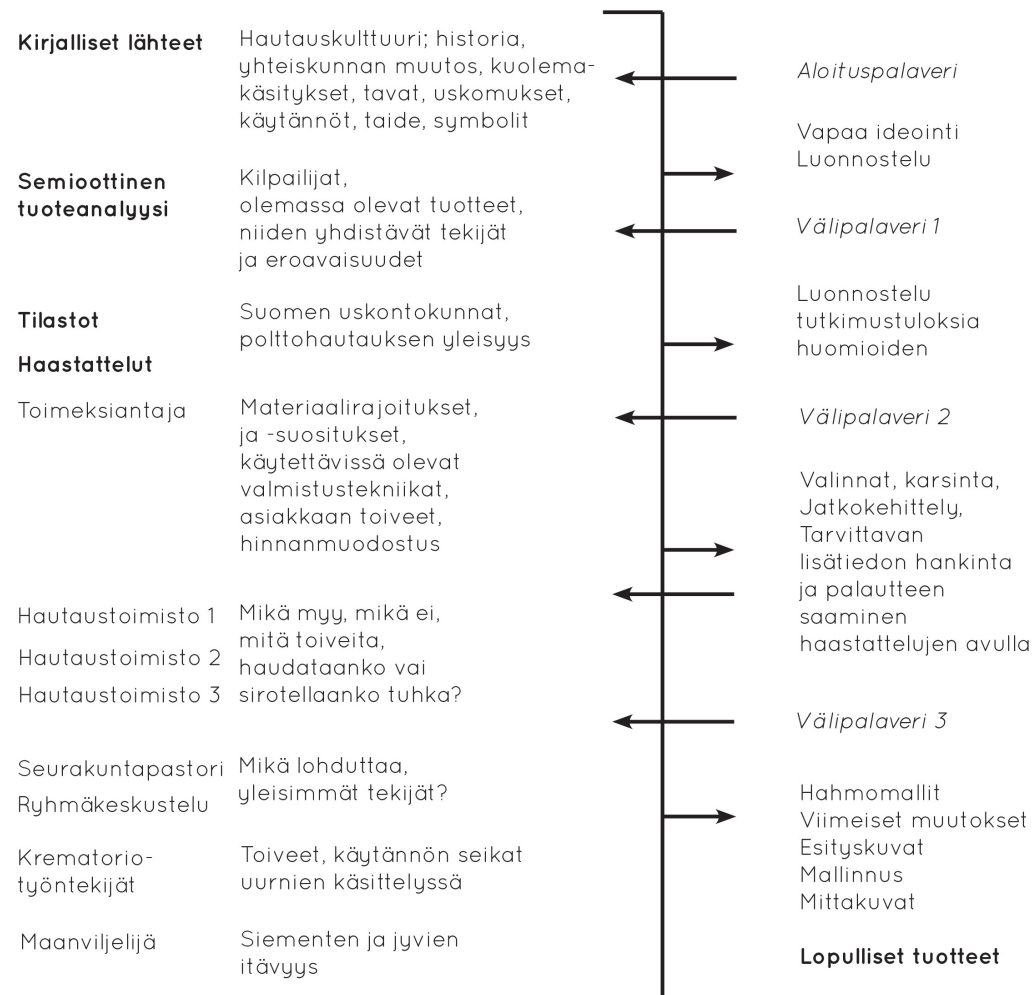
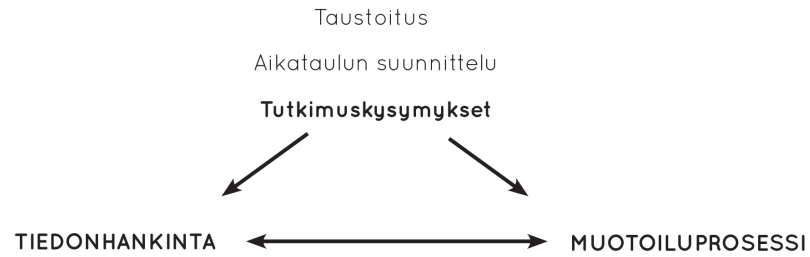
TIEDONHANKINTAMENETELMÄT

Ensimmäiseen kysymykseen vastatakseni käytän tiedonhankintatapoina kirjallisia lähteitä ja asiantuntijahaastatteluita sekä paneudun semioottiseen analyysiin, tarkemmin ottaen sen osa-alueeseen, tuotesemantiikkaan.

Toista tutkimuskysymystäni käsitellessä luotan kirjallisiin lähteisiin, asiantuntijahaastatteluihin ja tilastollisen analyysin menetelmiin.

Selventääkseni tutkimusprosessia ja sen nivoutumista muotoilutyöhön, laadin prosessikaavion, jossa pääkohdat tulevat ilmi (kuvio 3).

Ilmiökokonaisuuden luominen ja tarkastelu

Kuvio 3. Prosessikaavio (Tilkanen 2012)

4.1 Dokumenttianalyysi

Dokumenttianalyysi soveltuu tutkimusmenetelmäksi, kun riittävää aineistoa ei ole mahdollista kerätä esimerkiksi haastatteluiden tai kyselyiden avulla. Dokumentteja ovat ilmiöstä kirjoitettu, puhuttu tai kuvattu materiaali, jopa esineistö. Yleensä mm. historian asioita on tutkittu dokumenttianalyysin avulla. (Anttila, 2002.)

Lähdekritiikki on tärkeää tiedonhankinnassa. Dokumentteja tarkastellessa on varmistuttava muun muassa kirjoittajan tunnettuudesta ja arvovallassa, kuten myös lähteen iästä ja uskottavuudesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 99–100.)

Ensimmäistä kysymystä silmälläpitäen hankin kirjallisuutta kirjastoista ja portaaleista kohdentaen haut tutkimuksen kannalta relevantimpiin teoksiin. En välttele internet-lähteitä, niiden alkuperän ja kirjoittajan motiivien tarkastelu vain vaatii hieman enemmän paneutumista ja selvittelyä, kuin yleensä kirjoiksi painettujen tekstien. Eri alojen kirjallisuus on tärkeää, jotta saan kokonaisvaltaisen kuvan tutkimastani ilmiöstä. Tieteenaloista erityisesti folkloristiikka, uskontotiede, sosiologia ja sosiaalipsykologia antavat kirjallisuudellaan vastauksia, mutta varmasti myös lisää kysymyksiä. On oltava tarkkana siinä, että pystyn löytämään ja rajaamaan aineiston, enkä harhaannu tutkimaan kysymykseni kannalta epäolennaisempia seikkoja. Tämä on varmasti haastavaa, mutta myös hedelmällistä - tietojen kokoaminen ja yhdistely tarjonnee yllättäviäkin itsenäisiä oivalluksia.

Dokumenttianalyysi auttaa selvittämään faktoja myös toiseen kysymykseeni – mitä lainsäädännöllistä urnien muotoon ja materiaaleihin liittyy? Niin lait kuin suosituksetkin on huomioitava, jotta urnat soveltuvat tuotantoon ja markkinoille.

4.2 Tilastollinen analyysi

Tilastollinen analyysi auttaa selvittämään tuhkahautauksen yleistyistä sekä sitä, miten suuri osa suomalaisista kuuluu mihinkin uskontokuntaan. Kummatkin ovat tärkeitä tietoja suunnittelutyöni kannalta. Lukuja en joudu keräämään itse, vaan voin luottaa Suomen hautaus toiminnan keskusliitto ry:n ja Tilastokeskuksen lukuihin, ja tehdä niiden perusteella yhteenvetoja ja päätelmiä.

Tilastollisessa analyysissä voidaan erottaa kaksi päälinjaa: deskriptiivinen tilastoanalyysi ja tilastollinen inferenssi. Deskriptiivisen eli kuvailevan tilastotieteen menetelmiä ovat tilastografiikka ja tilastolliset tunnusluvut. Näiden avulla ilmiöstä kerättyjä numeerisia ja kvantitatiivisia tietoja kuvaillaan ja esitellään. Tilastollisen inferenssin eli päättelyn menetelmiä ovat tilastolliset mallit ja tilastollinen testaus, joiden avulla ilmiöistä tehdään johtopäätöksiä siitä kerättyjen numeeristen tai kvantitatiivisten tietojen avulla. (Mellin, 2003.)

4.3 Haastattelut

Asiantuntijahaastatteluiden avulla voin saada tietoa, jota ei löydy muualta. Haastattelen pitkään pappina toiminutta teologian tohtoria sekä muutamien hautausoimistojen työntekijöitä, jotta pääsen selville heidän havainnoistaan omaisten tuntemuksiin, käyttäytymiseen ja valintoihin liittyen, ja saan vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni ”Millainen olisi omaisille lohtua tuova tuhkaurna?”

Haastattelen myös SHT-tukun toimitusjohtajaa ja tuotantojohtajaa saadakseni selville, mikä on hyväksi havaittua ja toimivaa, mitä erityistä pitkällä taipaleella on havaittu esimerkiksi valmistuksen tiimoilta, ja mitä on kokeiltu huonommalla menestyksellä. Myös hautausoimistojen edustajat osaavat varmasti kertoa, millaisia urnia myydään eniten, ja millaiset ratkaisut puolestaan eivät ole suosittuja. Uskon heillä olevan tietämystä myös urnan valintaperusteista. Ylipäättään hautausoimistojen käytäntöihin tutustuminen auttaa hahmottamaan kokonaisuutta. Näin saan vastauksia toiseen tutkimuskysymykseeni, joka koskee tuotantoon tarkoitettujen urnien suunnitteluun liittyviä seikkoja.

Haastatteluissa käytän puolistrukturoituja haastatteluja ja teemahaastatteluja. Puolistrukturoiduissa haastatteluissa haastateltaville esitetään etukäteen jäsennellyt kysymykset samassa järjestyksessä. Teemahaastattelu taas on vapaamuotoisempi, eikä etene tarkkojen kysymysten kautta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-48.)

Teemahaastatteluun valmistautuessa valitaan aiemman tutkimuksen perusteella aihepiirit, joiden sisällä liikutaan ja saadaan tietoa. Haastateltavien valinnan on oltava harkittua ja perusteltua. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

4.4 Tuotesemantiikka

Tuotesemantiikan metodit tarjoavat minulle oivat työkalut hahmottaa urnissa esiintyviä konventioita sekä eroavaisuuksia, sekä tulkita urnille ominaisten piirteiden syitä. Aion tutkailla suomalaisia tuhkaurnia havaitakseni yhdistäviä tekijöitä, mutta myös yllättäviä ja harvinaisia käytäntöjä.

Semioottisen analyysin osa-alueita, tuotesemantiikkaa, käytän tutkiessani tuhkaurnien tämähetkistä ulkonäköä; niiden yhtäläisyyksiä, toisaalta eroavaisuuksia. Miksi tuhkaurnat ovat ulkonäöltään sellaisia kuin ovat? Mitä merkityksiä tuote voi sisältää käyttäjälle? Tuhkaurnilla on selkeästi käyttäjälleen ideologinen arvo ja rooli, tärkeämpänä kuin käytettävyyden ja toiminnallisuus.

Tuotemuotoilun semanttisen lähestymistavan lähtökohtana on tuotteen näyttäminen ja tuntuminen tarkoituksenmukaiselta. Muotoilijan on tunnistettava ne ajankohtaiset ilmiöt, joihin tuotteen ulkomuodolla otetaan kantaa. (Jääskö & Keinonen 2004, 85, Hämmäläisen 2007, mukaan.)

Jos tuotteen symboliarvo on sen muita ominaisuuksia painavampi, tuotteen muiden merkitysten analysointia voi rajata. Tämä tietysti edellyttää harjaantuneisuutta erottamaan eri merkit ja merkitykset toisistaan. (Romppainen, 2003, Hämmäläisen 2007, mukaan.)

5

TUHKAHAUTAUS JA UURNAT KÄYTÄNNÖSSÄ

Tuhkahautaukseen liittyy monia lakisääteisiä seikkoja. Suomessa 1990-luvun puoleen väliin asti ruumiinavaus oli pakollinen ennen tuhkausta, ja tämän lain poistuttua tuhkahautaus tuli helpommaksi ja yleistyi huomattavasti. (Aaltonen ym. 2005, 73.)

Nykyään uurnan hautamisesta, tuhkan sirottelusta, kuten myös uurnien mitoista ja maatuvuudesta säädetään laissa, ja nämä pykälät on tiedettävä ja huomioitava suunnittelutyössä. (Hautausoimilaki §18-20; Kirkkohallituksen yleiskirje 2005.)

Suomessa tuhkahautaus on yleistynyt hitaammin kuin suuressa osassa Länsi- ja Pohjois-Eurooppaa. Nykyään tuhkahautaus hautausmuotona on yleistymässä entisestään. Vuonna 2008 Ruotsissa, Tanskassa ja Iso-Britanniassa tuhkattiin jo yli 70 % ihmisistä. Vertailun vuoksi, Ranskassa luku oli n. 27 % ja Japanissa taas 99 %. (Krematoriosäätiö 2012; Suomen hautaus toiminnan keskusliitto 2012.)

5.1 Tuhkauurnien suositukset, rajoitteet ja laatuvaatimukset

Uurnat täytetään koneellisesti krematoriossa, ja sen vuoksi uurnan täyttöaukon halkaisijaksi on määrätty vähintään 63 mm. Mikäli täyttöaukko ei ole pyöreä, aukon sisään on mahdollista sama 63 mm halkaisijaltaan oleva ympyrä. Täyttöaukon on oltava pyörästetty tai sen on oltava taivutettu alaspäin niin, ettei siinä satuta käsiään. Yleensä uurnat ovat päältä täytettäviä, mutta tätä laki ei vaadi – urna voi periaatteessa olla minkä mallinen tahansa, ja se voi olla täytettävissä eri paikasta kuin mitä on totuttu näkemään. Täyttöaukon pitää sulkeutua tiiviisti niin, että se kestää normaaliin käyttöön liittyvät toimenpiteet. Mikäli sulkemiseen käytetään ruuveja, ristipääruuvit ja reiät on oltava uurnassa valmiina. (Kirkkohallituksen yleiskirje 2005.)

Uurnan korkeus saa olla maksimissaan 400 mm ja halkaisija 300 mm – mahdolliset ulokkeet ja koristelut mukaanlukien. Hyödynnettävän tilavuuden on oltava aikuisten uurnissa 4,5 litraa, ja lasten uurnissa 2,5 litraa. (Kirkkohallituksen yleiskirje 2005.) Hietaniemen krematoriossa vieraillessani tuli ilmi, että oikeastaan uurnan korkeuden pitäisi mieluummin olla enintään 300 mm, ja täyttöaukon halkaisijakin saisi olla enemmän kuin 63 mm, mieluiten noin 80 mm (Hyvärinen & Strandberg 2012).

Uurnassa voidaan käyttää maalia, lakkaa tai liimaa, mutta näiden on oltava EU:n ympäristömerkintädirektiivit täyttäviä. Kaikkien käytettyjen materiaalien on maaduttava 15 vuodessa, luonnollisesti myös mahdolliset hautaan laskemiseen käytettävät nauhat tai nyörit. Nauhojen tai nyörien pituudesta säädetään myös erikseen, että niiden pituus uurnan pohjasta mitattuna on oltava vähintään 1200 mm. (Kirkkohallituksen yleiskirje 2005.)

Uurnassa on oltava myös merkintä, onko se maatuva vai ei. Kolumbaarioihin säilöttävien uurnien on oltava maatumattomia, sillä niiden on kestävä pitkiä aikoja vahingoittumatta. (Kirkkohallituksen yleiskirje 2005.)

5.2 Hautaustoimilaki

Vuonna 2004 voimaantullut hautaustoimilaki korvasi aiemmin uskonnonvapauslaissa olleet säännökset. Laki ei ole täysin kattava, ja huomioitavia seikkoja on useissa muissakin laeissa ja säädöksissä. Laissa vaaditaan mm. ruumiin ja tuhkan kunnioitettavaa ja arvokasta käsittelyä ja sitä, että vainajan katsomuksia ja toiveita kunnioitetaan, kunhan ne eivät ole ristiriidassa lainsäädännön kanssa. (Aaltonen ym. 2005, 195.)

Hautaustoimilaissa säädetään myös krematorioista, tuhkaamisesta ja tuhkan luovutuksesta. Krematoriolle on annettava kirjallisesti tieto siitä, mihin vainajan tuhka sijoitetaan. Krematorio

saa luovuttaa tuhkan vain haudattavaksi tai pysyvästi yhteen paikkaan sijoitettavaksi. Mikäli tuhkauurna haudataan tai tuhka sirotellaan muualle kuin hautausmaalle tai muistolehtoon, sijoittamiseen on oltava maanomistajan tai haltijan suostumus. (Hautaustoimilaki, 18-20§.)

Lain mukaan hauta luetaan vainajan pysyväksi leposijaksi, eli jos haudattu tuhkauurna halutaan siirtää, siihen on hankittava lääninhallituksen lupa, joka myönnetään vain erittäin painavista syistä. Lisäksi hakemuksessa on oltava kaikkien vainajan lähiomaisten suostumus. Haudatun tuhkan siirtäminen rinnastuu haudatun ruumiin siirtämiseen, vaikka se ei ehkä tunnukaan yhtä hurjalta ja konkreettiselta. (Hautaustoimilaki; Aaltonen ym. 2005, 203-204.)

Myös tuhkauurnan laskeminen vesistöön on mahdollista. Tähän ei liity enempää erityisiä säännöksiä Hautaustoimilain puolesta, mutta Kirkkohallituksen yleiskirjeessä suositellaan, että urnan pitäisi upota nopeasti, eikä se saisi ajelehtia virtausten mukana. (Kirkkohallituksen yleiskirje 2005.)

5.3 Tuhkan hautaus ja sirottelu

Tuhkauurnan saa haudata hautausmaaksi osoitetulle alueelle (kuva 1). Haudata voi myös muualle maanomistajan luvalla, esimerkiksi kotipihalle. (Leminen 2011.)

Uurnan voi myös säilyttää kolumbaariossa eli uurnaholvissa (Kuva 2). Kolumbaariossa on yleensä seinä, jossa on ovelliset lokerot uurnille. Kolumbaarioita voi olla esimerkiksi kirkoissa, kappeleissa tai hautausmaiden muureissa. Kolumbaariossa säilytettäessä urna ei saa olla maatuva, vaan sen on kestettävä koko haudanhallinta-ajan. Hautapaikka luovutetaan määrä-ajaksi, esimerkiksi Helsingissä haudan hallinta-aika on 25 vuotta. (Suomen hautaustoiminnan keskusliitto 2003; Helsingin seurakuntayhtymä 2012 a; Helsingin seurakuntayhtymä 2012 b; Lapalainen 2012.)

Tuhka voidaan sirotella uurnasta sirottelualueelle (Kuva 3). Sirottelen hoitaa hautausmaan henkilökunta. Omaisille ei kerrota, mihin tuhka on siellä siroteltu, jotta paikasta ei tulisi haudan tupaista kohdetta, jossa käydä. Muistolehdon yhteydessä on muistomerkinä usein seinä tai muu vastaava (Kuva 4), johon omaiset voivat teettää hautakiven korvaavan muistolaatan. Seinän luo omaiset voivat viedä kukkia ja kynttilöitä niin halutessaan. (Helsingin seurakuntayhtymä 2012b.)

Kuva 1. Uurnalehto eli hautausmaa uurnille Hietaniemen hautausmaalla (Tilkanen 2012).

Kuva 2. Kolumbaario Kallion kirkossa Helsingissä (Helsingin seurakuntayhtymä 2012).

Kuva 3. Sirottelualue Honkanummella (Helsingin seurakuntayhtymä 2011).

Kuva 4. Muistolaatat Hietaniemen hautausmaan urnalehdossa (Tilkanen 2012).

Tuhka voidaan sirotella myös muualle, haluttuun paikkaan. Tuhka on kuitenkin siroteltava ainoastaan yhteen paikkaan. Tuhkan sirottelusta ei tarvitse tehdä erillistä ilmoitusta, kuten uurnan hautaamisesta on tehtävä. (Aaltonen ym. 2005, 73-75; Hautaustoimilaki 18§-20§.)

Sirottelu on sanana hienostunut, mutta hieman harhaanjohtava, sillä tuhkaa varten kaivetaan hieman maata, ja tuhka peitellään maan alle. Maahan kaadettu tuhka muuttuu harmaaksi lietteeksi. Tuhka voidaan sirotella myös veteen, tai laskea sinne koko vesistöurna. Vesistöurnan on upottava ja liuettava veteen nopeasti. (Aaltonen ym. 2005, 73-75.)

Krematorion työntekijä ei saa luovuttaa tuhkaa omaisille, mikäli on aiheellista olettaa, ettei voimassaolevia lakeja noudatettaisi (Hautaustoimilaki 18§).

5.4 Suomessa kiellettyjä muiden maiden tapoja

Yhdysvaltalaisissa elokuvissa näkee usein esimerkkejä siitä, että edesmenneen omaisen tuhkaa säilytetään uurnassa takan reunalla. Suomessa uurnan säilytys kotona ei ole kuitenkaan luvallista. Uurnaa saa säilyttää kotona vuoden, mutta ei sen kauempaa. Tämä siksi, että haluttu hautapaikka voi olla muualla kuin hautausmaalla, ja talvella maan roudan vuoksi hautaus ei onnistu, tai sirotteluun ajateltu vesistö voi olla jäässä. (Hautaustoimilaki 19§; Lappalainen 2012.)

Esimerkiksi juuri Yhdysvalloissa on myös mahdollista jakaa tuhkasta pienet osat omaisille ampullimaiseen koruun aina mukana kannettavaksi. Koska Suomen lain mukaan tuhka on sijoitettava yhteen paikkaan, tuhkan jakaminen koruihin tai moniin pienempiin uurniin ei ole mahdollista.

Tuhkan puristaminen muistotimantiksi sen sijaan on sallittua, mikäli vainaja on itse ilmaissut tahtonsa tällaisesta menettelystä. Itä-Suomen lääninhallitus otti tähän kantaa hautaustoimilakiin nojaten, ja totesi, että muistotimanttia on käsiteltävä samoin kuin vainajan tuhkaa. Ensinnäkin suomalaisten tuhkista saa puristaa ainoastaan yhden timantin monen sijaan, ja timanttia ei saa säilyttää kotona muistoesineen tavoin. Se on haudattava samoin kuin tuhka – yhteen paikkaan, pysyvästi. (Itä-Suomen lääninhallitus 2009.)

5.5 Nykyiset tuhkauurnat

Suurin osa Suomessa myytävistä uurnista on puisia, mutta myös verhoillut uurnat ovat suosiossa. Verhoiltu uurna voi olla esimekiksi puun tai mdf-levyn ja kankaan yhdistelmä. Maassamme valmistetaan myös kankaan sijaan käsintehtyillä paperilla päällystettyjä uurnia. (Lappalainen 2012; Leminen 2011.)

Keraamisia ja lasisiakin uurnia valmistetaan, mutta niiden menekki ei ole yhtä suurta (Lappalainen 2012). Valitsin allaoleviin kuvakollaaseihin (kuvat 5 ja 6) mahdollisimman erilaisia uurnia eri materiaaleista. Lasiset ja keraamiset uurnat ovat hyvin samankaltaisia muodoltaan, samoin kuin puiset tai verhoillut uurnat. Eniten koristeellisuutta on verhoilluissa uurnissa, ja se on saatu aikaan pääasiassa kankaan, nyörien ja tupsujen avulla.

Monesta uurnasta löytyy risti tai muu uskonnollinen symboli. SHT-tukun joissakin uurnamalleissa uurnan päällä on puinen risti, mutta tarvittaessa uurnat ovat saatavilla ilman tätäkin. (Leminen 2011.)

Uurnia on markkinoilla myös ilman uskonnollista symbolia. Esimerkiksi Uurnia Finland Oy:n internet-sivuilla esitellyissä uurnissa joidenkin kuvien yhteydessä on huomautus, että uurnan pintaan on haluttaessa mahdollista kiinnittää puinen risti. (Uurnia Finland Oy 2012.)

Kun uurna on symboliton, sen pinta on saatettu koristella erilaisin urin tai kaiverruksin, tai se on elävöitetty kuvioidulla kankaalla tai paperilla. Toisinaan taas pelkkä harkittu muoto ja puulajin sekä pintakäsittelyn valinta saa uurnan toimimaan sellaisenaan, ilman ilmeistä, ”päälleliimattua” symboliikkaa.

Kuva 5. Nykyisiä tuhkauurnia (SHT-Tukku Oy 2011).

Kuva 6. Tunnuksettomia tuhkauurnia (Uurnia Finland Oy 2012).

5.6 Tuhkauurnan valinta

Tuhkauurnan valitsevat useimmiten vainajan omaiset. Toisinaan vainaja on voinut esittää toiveensa hautaustestamentissa, mutta ei ole myöskään tavatonta, että hautausoimistoa pyydetään valitsemaan urna. Mikäli omaiset tekevät valinnan, sen halutaan olevan ”vainajan oloinen” ja heillekin mieluisa. Urna valitaan yleensä hautausoimiston urnakuvastojen perusteella. Uurnia on markkinoilla paljon, ja valinta saattaakin olla vaikea. Valinta tehdään usein hautausoimistossa muutaman omaisen voimin, mutta mikäli sopivaa ei heti löydy, valintaa voidaan miettiä vielä kotona eri urnanvalmistajien kuvastojen avulla. (Israel 2012; Lappalainen 2012.)

Mikäli tuhka aiotaan sirotella, valitaan useimmiten edullisempi paperista tai pahvista valmistettu urna tai lainataan seurakunnan urnaa (Lappalainen 2012; Leminen 2011).

Uurnia tehdään Suomessakin todella paljon, ja urnan valinta voi muodostua vaikeaksi. Asiaa voidaan lähestyä niin, että hautausoimisto tekee ”esivalintaa” kerrottujen seikkojen perusteella, ja esittelee ensin sellaiset urnat, joiden arvellaan olevan omaisille mieluisia. Esimerkiksi tietty puulaji on voinut olla vainajalle tärkeä, ja sitä kautta asiaa on helpompi lähteä purkamaan. (Lappalainen 2012.)

Omaisiet haluavat myös usein kokeilla, miltä urna tuntuu kädessä, ajatellen sen kantamista ja laskemista. Mikäli urnaa joudutaan kuljettamaan pidempi matka, myös kuljetukseen liittyvät tekijät voivat vaikuttaa valintaa tehdessä. (Israel 2011.)

Haastattelin myös Helsingin Hietaniemen krematorion työntekijöitä, jotka kohtaavat tuhkaurnia noutavia omaisia jatkuvasti. Urna kannetaan useimmiten sylissä läheiselle hautausmaalle haudattavaksi, mutta toisinaan urna ollaan aikeissa haudata muualle. Tällöinkin urna kannetaan usein sylissä, mutta jotkut käärivät sen liinaan tai asettavat sen koriin, kassiin tai pahvilaitikkoon. (Hyvärinen & Strandberg 2012.)

Erilaisia kierrätetyistä ja nopeasti maatuista materiaaleista valmistettuja urnia on ilmestynyt myös markkinoille, mutta toistaiseksi urnan ekologisuus ei ole mainittavan tärkeää. Tuhkahautaus on joka tapauksessa ekologisempi vaihtoehto, ja urnien joka tapauksessa oltava maatuja. Valmistuksen ja nopeamman maatumisajan näkökulmasta asiaa ei pohdita. Kotimaisuutta ja kotimaista puuta taas voidaan tärkeänä valintaperusteena.

Puulajilla ei ole niinkään väliä – tärkeää on se, että puu on mahdollisimman ”luonnollisessa” tilassa ja näkyvillä. Haastatteliini hautausoimistojen edustajien mukaan kotimaista puuta olevat urnat ovat suosiossa. Toisaalta yleinen toive on myös se,

että urna olisi väriltään valkoinen – tällöin urna on useimmiten verhoiltu. Muodoltaan hillityt urnat myyvät parhaiten ja villimmät jäävät hyllyyn. Alaspäin kapenevia urnia menee kaupaksi paljon, kuten myös kuution mallisia. (Israel 2012; Lappalainen 2012; Vehanen 2012.)

Myös hinta on usein kovinkin ratkaiseva tekijä, tosin ei kuitenkaan yleensä niin päin, että halutaan tarkoituksella mahdollisimman kallis urna. (Israel 2012; Lappalainen 2012.)

Suomessa on mahdollista tehdä hautaustestamentti, jossa saatetaan toivoa tiettyä hautauspaikkaa ja jopa yksilöidä haluttu urna- tai arkkumalli. Hautaustestamentti tehdään hautausoimiston kanssa, ja toimistoilla on siihen kullakin omat kaavakkeensa, vaikkakin sisällöltään ne ovat samankaltaisia. (Lappalainen 2012.)

Pääasiassa hautaustestamenteja tekevät naiset, erityisesti aina yksin eläneet tai leskeksi jääneet. He ovat tottuneet hoitamaan asiansa järjestykseen, ja haluavat aiheuttaa mahdollisimman vähän vaivaa muille. Yleiset järjestelyt ovat testamentissa tärkeimpiä. Hautaustestamentit eivät ole hurjan yleisiä, eikä niissä useinkaan kuitenkaan yksilöidä tiettyä urnaa, joka itselle halutaan. Mallistot myös muuttuvat, eli haluttua urnaa ei välttämättä ole enää tarjolla kun testamentti toteutetaan. (Lappalainen 2012.)

Suomalaiset valitsevat useimmiten puisen ja yksinkertaisen uurnan, kun taas ulkomaalaistaustaiset ovat viehtyneet enemmän koristeellisempiin ja myös keraamisiin uurniin. Uurnan valitsemiseen käytetään useimmiten huomattavasti enemmän aikaa kuin arkun valitsemiseen. Kun uurnaa valitaan kuvaston avulla, hyvät kuvat ovat ensiarvoisen tärkeitä; ilman niitä ymmärrettävästi valinta osuu toisaalle. (Israel 2012; Lappalainen 2012.)

Uurnissa on usein ristisymboli, ja se onkin monille erittäin tärkeä osa uurnaa. Varttuneempi polvi on melko konservatiivista, ja uskonnon ilmentyminen uurnassa on heille tärkeää. Mikäli huomattavasti nuoremmat valitsevat ikääntyneemmälle omaiselle uurnaa, risti valitaan silti usein, sillä vainajalle tärkeitä arvoja halutaan kunnioittaa, oli oma elämän- ja kuolemankatsomus mikä vain. Uurnan kylkeen maalattuja symboleja – esimerkkeinä laiva, kasvikuviot, enkeli – vierastetaan. Risti tai muu symboli on usein uurnan kannessa tai kohokuviona uurnan kyljessä. Symbolittomia uurnia valitaan pääasiassa kirkkoon kuulumattomille, usein nuorille henkilöille. (Israel 2012; Lappalainen 2012; Vehanen 2012.)

Vesistöurnille ei ole kovaa kysyntää. On tavanomaisempaa, että vesistöhaudauksessa tuhkat sirotellaan veteen, eikä varsinaista vesistöurnaa käytetä. Tällaisissa tapauksissa käytössä on usein seurakunnalta saatu lainauurna, josta tuhkat veteen lasketaan. (Lappalainen 2012.)

Eräässä haastattelussa tuli myös ilmi tuhkapussit, joita Suomessa tosin ei vielä oikeastaan myydä. Mikäli tuhka haudataan pussissa, varsinaista uurnaa ei siis ole. Uurnat ovat alunperin tulleet kolumbaariokäyttöön, eli niiden on ollut oltava kestäviä, kauniita ja koristeltuja. Tämä saattaa hyvinkin olla syy siihen, miksi uurnat eivät ole muuttuneet ulkonäöltään, vaikka käsittely onkin muuttunut säilytyksestä hautaamiseen. Varsinkin tulevaisuudessa voisi olla hyvinkin mahdollista, että tuhkapussit nousisivat uurnien rinnalle ja tuhkat haudattaisiin niissä maahan. Aika on todennäköisesti tälle vielä liian nuori, joten esteettisesti miellyttävän ja tarpeeksi hienostuneen tuhkapussin suunnittelu voi olla liian varhaista, valitettavasti. (Lappalainen 2012.)

Vaikka krematoriotyöntekijöillä ei olekaan puheenvuoroa uurnan valinnassa, heidänkin työnsä uurnien parissa on tässä huomioitava. Tuhka on saatava uurnaani niin, että uurnan pinta ei siitä kärsi. Uurnan on oltava myös tarpeeksi vankkaa tekoa kestääkseen koneesta aiheutuvan värinän. Jotkut keraamiset ja erilaisista kierrätysmateriaaleista valmistetut uurnat ovat tässä mielessä ongelmallisia. Myös verhoiltujen tai muiden huokoisista materiaaleista valmistettujen uurnien kanssa saattaa tulla ongelmia täyttövaiheessa, sillä hienojakoinen tuhka tarttuu helposti uurnan pintaan liaten sen. Puisessa uurnassa toivottua olisi sellainen pintakäsittely, että uurnan pinnasta olisi helppo pyyhkäistä pois siihen kertynyt tuhka ja pöly jo krematoriossa, ennen tuhkaurnan luovuttamista omaisille. (Hyvärinen & Strandberg 2012.)

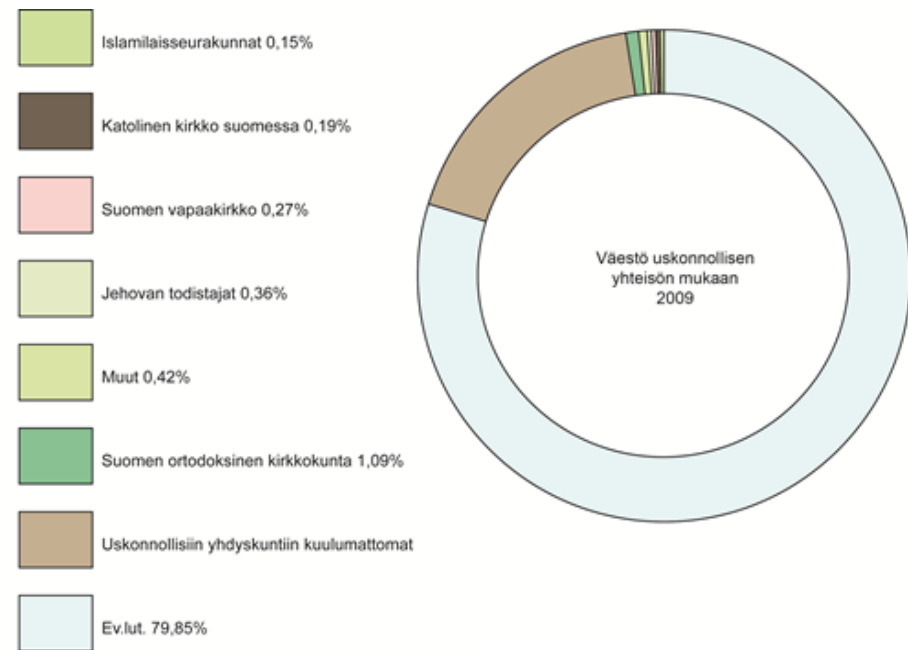
5.7 Suomen uskonnolliset yhteisöt ja tuhkahautaus

Suomen uskonnollisten yhteisöjen tarkastelua ei voi sivuuttaa, sillä osa Suomessa esiintyvistä uskontokunnista ei hyväksy tuhkahautautusta. (Soivio 2011). Uskontokuntien kokojen kohdalla voi myös tehdä linjauksia siitä, mitä uskonnollisia symboleita on ehkä selvitettävä, tai tulisiko niitä uurniin ylipäättään.

Vuoden 2009 tilastojen mukaan Suomen evankelis-luterilaiseen uskontokuntaan kuului lähes 4 300 000 kansalaista (kuvio 4). Tämä on jopa noin 125 000 henkilöä vähemmän, kuin vuonna 2003. Huomattavaa on erityisesti se, että uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomia oli vuonna 2009 noin 945 000. Tämä on puolestaan lähes 240 000 vähemmän kuin vuonna 2003. (Tilastokeskus 2009.)

Uudemmat tilastot eivät valitettavasti olleet tätä kirjoitettaessa saatavilla, mutta kirkosta on eronnut erinäisten kohujen saatelemana kymmeniä tuhansia ihmisiä. Eroajista 51 prosenttia on alle 30-vuotiaita ja 73 prosenttia alle 40-vuotiaita. Vain prosentti eroajista on ortodokseja, suurin osa eroaa evankelis-luterilaisesta kirkosta. (Eroakirkosta.fi 2010, Eroakirkosta.fi 2011.) Oletettavasti suurin osa heistä ei ole liittynyt johonkin muuhun uskontokuntaan, eli uskontokuntiin kuulumattomien suomalaisten osuuden voidaan katsoa kasvaneen huomattavasti.

Tilastojen mukaan vain murto-osa kansalaisista, n. 2,5%, kuuluu kahden suurimman uskonnollisen – tai ei-uskonnollisen – ryhmän ulkopuolelle. Esimerkiksi islaminuskoisia, ortodokseja ja katolisia on Suomessa suhteellisen vähän. Juuri nämä uskontokunnat eivät hyväksy tuhkahautautusta muutoin kuin äärimmäisissä poikkeustilanteissa. (Tilastokeskus 2009; Lahtinen 1989, 19-23; Soivio 2011.)

Kuvio 4. Väestö uskonnollisen yhteisön mukaan. (Luvut: Tilastokeskus 2009, kuvio: Tilkanen 2012.)

5.8 Tuhkaus krematoriossa

Suomessa toimii Krematoriosäätiö, joka on voittoa tavoittelematon säätiö ja jonka toiminta on aatteellista. Tällä hetkellä Suomessa toimii 22 krematoriota. Vainajan saa tuhkata vain Lääninhalituksen hyväksymä krematorio. Krematoriuuni on juuri ruumiin tuhkaamista varten suunniteltu ja kehitelty uuni, jossa ruumis poltetaan (kuva 7). Uuni esilämmitetään, ja liekit sammutetaan ennen vainajan viemistä arkussa uuniin. (Krematoriosäätiö 2012; Hyvärinen 2012; Strandberg 2012.)

Suomessa krematoriot eivät ota vastaan vainajia ilman arkkua, joka antaa vainajalle intymiteettisuojan. Arkku syttyy korkeassa lämpötilassa palamaan itsestään ja nostaa lämpötilaa. Uuniin johdetaan ilmaa, jonka avulla arkku ja ruumis tuhkaantuvat n. 1-1,5 tunnissa. Krematoriuunit toimivat Suomessa pääsääntöisesti kevyellä polttoöljyllä, Hietaniemen, Hämeenlinnan ja Kotkan krematoriot maakaasulla. (Krematoriosäätiö 2012; Hyvärinen 2012; Strandberg 2012.)

Tuhkausprosessi on pitkälti samanlainen kemiallinen hapettumisprosessi kuin maahan haudattavan vainajan kohdalla tapahtuu. Tuhkauksen jälkeen jäljelle jää ainoastaan luustosta peräisin oleva epäorgaaninen aine, arkun naulat ja proteesit. Kun tuhkausprosessi on suoritettu, tuhka annetaan jäähtyä ennen sen

viemistä tuhkan käsittelykoneeseen teräsastiassa. Kone erottaa muunmuassa arkun ruuvit ja naulat, ja tuhka valutetaan koneesta uurnaun (kuva 8).

Vainajaan tai tuhkaan krematoriossa ei kosketa käsin. Uurnan täytyttyä krematorion työntekijät sulkevat sen. (Krematoriosäätiö 2012; Hyvärinen 2012 Strandberg 2012.) Krematoriossa tuhkaurna voidaan luovuttaa omaisille, ja samassa on mahdollisuus pieneen hiljentymistilaisuuteen krematorion yhteydessä olevassa huoneessa (kuva 9).

Vahtimestari pyytää tässä yhteydessä kuittauksen tuhkan luovuttamisesta. Hautaus toimisto voi myös hakea uurnan omaisten puolesta ja kuljettaa sen uurnanlaskutilaisuuteen. (Krematoriosäätiö 2012; Hyvärinen 2012; Strandberg 2012.)

Kuva 7. Hietaniemen krematorion uunit (Tilkanen 2012).

Kuva 8. Hietaniemen krematorion tuhkankäsittelykone (Tilkanen 2012).

Kuva 9. Hiljentymistila Hietaniemen krematoriossa (Tilkanen 2012).

Krematoriotilastot

Suomen ensimmäinen krematorio aloitti toimintansa Helsingin Hietaniemessä vuonna 1926, vaikka tuhkahautaus edistämään perustettiin yhdistys jo vuonna 1889. Tuhkahautaus on yleistynyt Suomessa radikaalisti viimeisien vuosikymmenien aikana, ja kehityksen uskotaan jatkuvan. Kuvasta 10 ilmenee tämä kehitys lähivuosilta. Erityisesti suurempien asutuskeskusten läheisyydessä tuhkataan jo yli kolmasosa vainajista – Helsingissä luku on noin 80%.

Haja-asutusalueilla tuhkausprosentit ovat huomattavasti pienempiä, mutta tätä selittää esimerkiksi se, että polttouuneja ei vielä ole riittävän lähellä. Koko maan tuhkahautausprosentti on yli 40. (Krematoriosäätiö 2012; Suomen hautaus toiminnan keskusliitto ry. 2012; Hyvärinen 2012; Strandberg 2012.)

Taulukko 1. Suomen krematoriotoiminnan tilastot vuosilta 2008-2010 (Suomen hautaus toiminnan keskusliitto ry 2011).

SUOMEN KREMATORIOTOIMINNAN TILASTOT VUOSILTA 2008-2010

Krematoriopaikkakunta	Uunit	Käyt.ottov.	Tuhkausten määrä			ei htm.	perust. alk.
			2008	2009	2010		
Espoo	1	1964,2006	790	864	951	37	18533
Espoo	1	2006					
Helsinki, Hietaniemi	1	1975	1749	1806	1965		114955
Helsinki, Hietaniemi	1	1926					
Helsinki, Malmi	1	2007	1456	1499	1593		5956
Helsinki, Malmi	1	1966					39430
Hyvinkää	1	1974	723	856	866		10555
Hämeenlinna	1	1971	866	955	1040	15	11409
Imatra	1	2003	422	501	529	31	2564
Joensuu	1	1989	310	311	398	39	3626
Jyväskylä	1	1995	638	720	757	37	6406
Kajaani	1	1995	283	141	173	11	1446
Karjaa/Raasepori	1	2000	603	635	795	40	9165
Kuopio	1	1984	544	574	689	32	6903
Kotka	1	1992	794	925	1016	107	13364
Lahti	1	1969	1162	1313	1363	33	20630
Lahti	1	2002					
Oulu	1	1973	451	719	784	60	7671
Pori	1	1988	914	880	908	19	12195
Pori	1	2005					
Rauma	1	2008	106	341	369	17	816
Seinäjoki	1	1979	419	434	505	12	4348
Tampere, Kalevankangas	1	1967	1044	1121	1137	11	30946
Tampere, Lamminpää	1	1990	619	561	682	10	9129
Turku	1	1967	2120	2072	2240	81	39958
Turku	1	1988					
Vaasa	1	1973	350	379	337	5	7342
Vantaa, Honkanummi	1	1991	1836	1954	1971	43	27979
Vantaa, Honkanummi	1	2003					
			18 199	19561	21068		405326
Yhteensä kuolleet			49090	49600	50800		
Tuhkaus % kaikista kuol.			37,10 %	39,40 %	41,50%		

*640

Taulukko 1. Suomen krematoriotoiminnan tilastot vuosilta 2008-2010
(Suomen hautaus toiminnan keskusliitto ry 2011).

6

KUOLEMA SUOMALAISSA KULTTUURISSA

Kun vertailee eri sukupolvien käsityksiä ja ajatuksia kuolemasta ja hautajaisista, on nopeasti havaittavissa, että selvää muutosta on tapahtunut – vanhempien ja isovanhempien ajatukset aiheesta ovat useimmiten huomattavasti erilaisia kuin oman sukupolveni. Mielestäni onkin tarpeellista selvittää edes pintapuolisesti, miten ja miksi muutos on tapahtunut, sillä hypoteettisesti arvioisin yhteiskunnan syvärakenteiden muutoksen vaikuttavan ajatuksiin kuolemasta, sekä lopulta myös hautaustavan ja jopa uurnan valintaan. Aion lisäksi selvittää kuolemaan liittyvää symboliikkaa suomalaisen taiteen kautta. Myös kulttuurissamme kuolemaan assosioidut värit ja muut symbolit on tunnettava, sillä niiden avulla suunnittelutyöhön voi saada inspiraatiota ja lisää syvyyttä.

6.1 Kuolemakäsitykset – teorit ja historia

Sosiologinen käsitys ihmisestä korostaa ihmisen minuuden olevan tulosta sosialisaatiosta. Sosialisaatiossa sisäistetään sosiaalisen todellisuuden keskeisiä elementtejä osaksi minuutta. Yksilön on sisäistettävä yhteiskunta ja sen kulttuuriarvot. Tämän mukaan yksilön käyttäytymistä voidaan ymmärtää vain sen sosiaalisen ryhmän käyttäytymistä vasten, jonka jäsen hän itse on. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 107-111.)

Sosiologia tieteenä auttaa ymmärtämään yhteiskunnassa vallitsevia rakenteita. Eräs sosiologian klassikko, Ulrich Beck, käsittelee kirjassaan Riskiyhteiskunta nyky-yhteiskunnan siirtymistä ”toiseen moderniin”. Tällainen on syvästi yhteiskuntaa muuttava prosessi, kuten feodaaliyhteiskunnasta moderniin teollisuusyhteiskuntaan siirtyminen. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 159.)

Tällaisessa muutoksessa yksilöllisyyspyrkimykset voimistuvat ja kollektiiviset elementit vähenevät. Valinnan mahdollisuus kasvaa, eikä yksilön tarvitse enää huomioida valinnoissa esimerkiksi sukua, perhettä tai yhteiskuntaluokkaa: *”Perinteiden ohjaamissa yhteisöissä ihminen kokee itsensä ensisijaisesti jonkin sosiaalisen ryhmän jäseneksi, esimerkiksi perheen, kylän tai suvun. Kuoleman on menettänyt kollektiivisen luonteensa, ja siitä on tullut enemmän vain yksilön ajatuksissa elävä asia”* (Heikkilä & Jokivuori 1994, 159).

Sosiologian klassikko Max Weberin mukaan yhteiskunnan ja kulttuurin rationaalistuminen tuottaa modernin kulttuuri-ihmisen, joka rakentaa oman yksilöllisen suhtautumisen tuonpuoleisen hahmottamiseen. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 15-16).

Länsimaisen ihmisen suhtautuminen kuolemaan pohjaa kristinuskoon ja rationalismiin. Tuonpuoleista ajatellaan lähinnä esimerkiksi läheisen kuoltua, ja usein turvataan kristinuskon ajatuksiin elämän jatkumisesta. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 13-16.)

Kristinuskossa on vallitsevana dualistinen peruserottelu: tämän- ja tuonpuoleinen eli ajallinen ja iankaikkinen; aistein havaittava ihmisten todellisuus ja salattu jumalan todellisuus (Heikkilä & Jokivuori 1994, 13).

Tunnetuimpia rationalismin teorioita taas pohtivat muunmuassa Platon ja Aristoteles. Rationalismissa maailmaa pidetään älyllisesti tajuttavana. Ihmiseltä vain puuttuu keinoja tehdä maailma itselle ymmärrettäväksi. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 13-16.)

Kuoleman käsityksen historian klassikko Philippe Ariés on tutkinut aihettaan perinpohjaisesti, ja hänen löydöksensä ja teoriansa ovat vieläkin tunnustettuja, vaikka luonnollisesti teorit ovat kritisoitujakin.

Ariésin mukaan varhaiskeskiajalla kuolema hyväksyttiin luonnollisena ilmiönä, joka kuuluu ihmisen elämään. Hänen mukaansa kuolema nykyään lähes kielletään. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 107-111; Hakapää 2005.)

Ariés on luokitellut neljä kuoleman aikakautta, jotka jo lyhyesti esiteltynä antavat kuvan kuolemasuhteen muutoksesta. Ensimmäinen aikakausi, ”Kesyttetty kuolema” on traditionaalinen kristillinen kuolemasuhde, jossa kuolema on rauhallinen ja aina läsnä. Keskiajan lopulta alkaen hahmottuu toinen aikakausi, ”Itsen kuolema”, jolloin uskonto ajautui helvettikeskeisemmäksi muutuksen samalla maallisen elämän arvostusta. Aikakausi ”Toisen kuolema” alkoi 1800-luvun alusta, kun perhesuhteet muuttuivat läheisemmiksi. Nykyään vallitsee moderni kuolemasuhde eli ”Kielletty kuolema”, jossa kuolema on piilotettu, eikä yhteiskunnan jäsenillä ole enää välineitä kohdata tai käsitellä kuolemaa. (Kempainen 2011; Hakapää 2005.)

Uskonpuhdistuksen myötä keskiajan yhteinäiskulttuuri hajosi, ja renessanssi nosti yksilökeskeisyyden tärkeäksi. Tällöin onkin usein vääjäämätöntä, että kuolema kohdataan yksin, oikeastaan vailla yhteistön tukea. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 17-22.)

Renessanssin jälkeen vielä teollistuminen ja suurkaupunkien synty johti täysin uudenlaiseen yhteiskuntarakenteeseen, ja syntyi yhteisö, jossa yksilöllä ei periaatteessa edes ollut merkitystä. Tämä johtikin pian yksityisen piirin ylikorostumiseen ja ääri-individualismiin; kunkin on luotava oma elämänpiirinsä, ja valittava elämälleen muodot ja rajoitteet. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 156-162.)

Tämä käsitys ei ole kuitenkaan ongelmaton ja yksiselitteinen, sillä kollektiivisuuden ja individualismin ristiriita on ollut jo keskiajallakin, ja Ariésin kuva keskiajalla kuolemansa rauhallisesti hyväksyvistä on romantisoitu. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 139-140.)

Kuoleman historiaa tutkittaessa on huomioitava myös paradigmat (eli käsite- ja merkkijärjestelmät). Jokaisen paradigman sisältä on vielä erotettavissa omat diskurssinsa (eli merkkijärjestelmät), esimerkiksi kirjallistaiteellinen kuolemankäsitys, kuoleman uskonnollis-filosofinen ymmärtäminen ja kuoleman rituaalinen ja julkinen ulottuvuus. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 20-21.)

Tämän tultua näin vahvasti ilmi, koen yhä tärkeämmäksi tutustua kuolemaan liittyvään suomalaiseen kuvataiteeseen ja kirjallisuuteen. Mahdollisesti löytyvät symbolit, värit ja tunnelma tarjoavat varmasti piilomerkityksillään inspiraatiota suunnittelutyöhöni.

Vaikka kuoleman historiassa ei olekaan jatkuvuutta, symboli- ja merkkijärjestelmät voivat periytyä. Esimerkiksi kristillinen tapa mieltää kadotuksen fyysiset muodot: pimeys, tulikivenkatku ja pirut, hallitsevat edelleen kadotukseen liitettyjä tiedostettuja tai alitajuisia mielikuvia. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 20-21.)

Nyky-yhteiskunnassa moraali- ja arvokysymysten teemojen käsittely on jälleen virinnyt, epävarmuuden aika ruokkinee tarvetta perimmäisten kysymysten pohtimiseen. Kuitenkin, ihmiset puhuvat kuolemasta vakavasti vain pakon edessä. Yhteiskunta tarjoaa useita maailmankatsomuksellisia vaihtoehtoja. Esimerkiksi sielunvaellus ja kristinusko yhdessä kuuluvat monen ihmisen käsityksiin tuonpuoleista miettiessä.

Kuolemasta siis kyllä puhutaan, mutta tällaista puhetta on vaikea kohdata tai analysoida. Tuloksena on helposti ahdistuminen, välinpitämättömyys ja turhautuminen, tai tukeutuminen ”järkeviin” selitysmalleihin. Käsitys tai tieto kuolemasta ei auta kuoleman edessä, mutta saattaa vaikuttaa elämiseen. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 22-27, Rantanen & Räikkä 2011.)

Suomalaisten kuoleman käsitysten pitkässä kehityslinjassa on tapahtunut kaksi huomattavaa muutosta. Ensimmäinen oli se, kun muinaisuskonnon käsitykset korvautuivat kristillisillä kuolemankäsitteillä. Toiseksi yhteiskunnan sosiaalinen muutos hajotti 1900-luvun loppupuolella perinteisen talonpoikaisen ja kristillisen elämäntavan, jolloin kuoleman kohtaamisen tavat muuttuivat (Heikkilä & Jokivuori 1994, 162.)

6.2 Kuoleman kohtaaminen ja lohtu

Kuoleman kohtaaminen on kulttuurissamme ollut suuressa muutoksessa viimeisen vuosisadan aikana. Ennen synnyttiin ja kuultiin kotona, ja elämän koko kirjo sai olla näkyvillä jo lapsille. Kuolevan äärellä valvottiin, rukoiltiin ja laulettiin, ja kuoleman tultua vainaja pestiin ja siirrettiin odottamaan hautaamista esimerkiksi pihapiirin riiehen ruumislaudalla, joka jokaisessa talossa oli. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 149-151.)

Nykyään kuolema on syrjään sysätympi asia, kuolemaa ei enää näe kuten ennen. Puhutaankin paljon siitä, miten kuolema on nykyisessä yhteiskunnassa laitostunut; suurin osa ihmisistä kuolee laitoksissa: vanhainkodeissa, sairaaloissa tai erilaisissa hoiva- tai saattokodeissa. Harva on edes nähnyt kuolleen henkilön, ja liitämmekin kuolemaan nykyään lähinnä surun, kaipuun ja hautajaiset. ”Vanhanaikaiset” riiti ja käytännöt ovat jääneet

unholaan. Kiireisessä kulttuurissa kuolemalle ei juurikaan uhrata ajatusta, vaikka usein siitä keskusteltaessa ihmisillä on tarve puhua siitä luonnollisena, mitä se tosiasia ei välttämättä monelkaan enää ole. Kuolema on kuin vitsaus nuoruutta ja terveyttä ihannoivassa kulttuurissa, se on epämiellyttävä muistutus kaiken lopullisuudesta, ja saa pahimmillaan koko elämän tuntumaan turhalta. Yhteiskunnan modernisoitumisen seurauksena kuolema on siirretty ammattilaisille, ja kuolemaan erikoistuneet ammattiryhmät hoitavatkin oikeastaan poikkeuksetta vainajan käsittelyn ja hautajaisiin liittyvät järjestelyt. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 156-162.)

Lapselle alkaa kehittyä ajantaju 5-7 vuotiaana, ja hän alkaa hahmottaa kuoleman lopullisena. Ihmisen elämänkaareissa on luonnollisesti jaksoja, jolloin kuolemaa mietitään enemmän, ja toisaalta välillä se yritetään kovasti unohtaa. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 11.)

Monikaan ei tunnu ajattelevan kuolemaa kuin pakon edessä – silloin, kun on menettänyt jonkun läheisensä. Samalla uutiset iltapäivälehtien otsikot kertovat jatkuvasti menehtyneistä ihmisistä, mutta harva jää pohtimaan ja suremaan kuultuaan tai luettuaan tällaisen uutisen. Kuitenkin medialla on valtaa muuttaa yhteiskunnan syvärakenteita. Suuremmat onnettomuudet ja väkivallanteot toki jäävät mietityttämään pidemmäksi aikaa, varsinkin niiden silmittömyyden, käsittämättömyyden tai niiden

aiheuttaman turvattomuuden tunteen vuoksi. Pienet kyläyhteisöt, naapurikunnat tai jopa naapurimaat yhdistyvät hetkeksi tukemaan toisiaan ja osallistuvat suruun suuremman mittakaavan tapauksissa. Tällaista varmaan olisi korrektia kutsua suruksi menehtyneitä ja heidän perheitään kohtaan, mutta tuntuu, että suru koskee enemmän ihmiskunnan tilaa. Surun ohella toinen suuri tunne on pelko.

Eri uskonnot tarjoavat lohdutusta kuoleman kohdattua. Uskonnot jakavat toivoa jälleennäkemisestä, uudelleensyntymisestä ja ikuisesta elämästä. En valitettavasti ole löytänyt mistään tutkimusta, joka käsittelee läheisen kuolemasta selviämistä uskonnon tai hengellisyuden avulla: onko kuolemaa helpompi käsitellä, jos uskoo kuoleman jälkeen koittavaan parempaan? Mitä jos on ateisti? Jos uskoo siihen, että kuolemassa elämä vain lakkaa, onko omaisen kuolemasta vaikeampi päästä yli? Nimittäin, jos uskoo vain elämän lakkaamiseen tyystin, senhän voidaan periaatteessa katsoa tarkoittavan sitä, että kuolemaa ei tarvitse koskaan ajatella muuten kuin tapahtumana, sillä sen jälkeen ei enää tapahdu mitään. Läheisen kuolemaa on silti joka tapauksessa pystyttävä käsittelemään, sillä kuoleman toteutuminen ei lakkaa niin kauan kun on ihmisiä.

Moderni yhteiskunta on kyseenalaistanut uskonnollisten selitysten uskottavuuden, mutta ei ole poistanut niitä kokemuksia, joista selitysten tarve nousee. Uskontotieteen professori Juha Pentikäinen onkin käyttänyt nykysukupolvesta nimitystä ”kuoleman kieltäjien” polvi. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 158.)

Keskustelin serkkujeni ja sisarusteni kanssa lohdusta isoäitimme hautajaisten jälkeen, ja sain vahvistusta ajatuksilleni siitä, mikä lohduttaa. Toisaalta on huomioitava se, että olemme kasvaneet yhdessä, eli näkemyksemme ja ajatuksemme voivat olla yhteneväisiä tämänkin vuoksi. Lisäksi olemme kasvaneet maaseudulla, eli sekin voi vaikuttaa keskustelussa ilmenneisiin seikkoihin. Kaikki kokivat hieman abstraktimpien käsitteiden, toivon ja muistojen olevan ratkaisevassa asemassa. Toivolla tarkoitettiin tässä niin kristillistä kuin epäkristillistäkin toivoa jälleennäkemisestä ja siitä, että muisto säilyy kun ikävimmät surun tunteet on käsitelty. Muistot yhdistivät meidät, ja on erittäin lohduttava ajatus, että vainaja elää omissa ja myös muiden muistoissa ikuisesti – ainakin niin kauan, kun itse olemme muistelemassa.

Lohduttaviksi nimettiin myös musiikki ja eritoten luonto: karu, puhdas, kaunis. Luonto, jossa voi olla rauhassa, aivan yksin, jossa tuntee saavansa ”yhteyden kaikkeen”. Väreistä lohduttavimpina pidettiin juuri luonnossa kertautuvia värejä: harmaita, ruskeita, sinisiä ja valkoisia. Myös vesi ja elävä tuli esimerkiksi kynttilöiden

muodossa tulivat useasti ilmi, tärkeimmin sen vuoksi, että ne ovat elementtinä rauhoittavia kummatkin. Ne ovat suuria, hallitsemattomia ja saavat juuri sopivalla tavalla tuntemaan pienuutta. Tulen ja veden läsnäolosta kumpuaa ylipäätään pohjaton rauha ja syvät ajatukset. Kukapa (suomalainen) ei olisi istunut joskus kesäiltana järven tai meren rannalla mietteissään ja muistoissaan.

Suunnitelmissani oli ensin tehdä lohduttavia asioita selvittääkseeni kyselytutkimus, mutta lopulta luovuin tästä ajatuksesta, sillä kyselytutkimusta ei voi aina pitää luotettavana. Tällaisen aiheen kohdalla tuloksia olisi ollut vaikea tulkita, ja kysymykset valmiine vaihtoehtoineen olisivat todennäköisesti ohjanneet vastaajia liikaa. Aihe on monille myös arkaluontoinen, joten kyselytutkimuksen validius olisi saattanut olla kyseenalainen, koska mielentila ja sosiaalisesti hyväksyttävät vastaukset vaikuttavat vastauksiin.

Päätinkin sen sijaan haastatella teologian tohtori Merja Hermosta, joka on toiminut pappina noin 14 vuotta ja on nähnyt ja lohduttanut surevia omaisia ammattinsa puolesta. En näe ongelmallisena tässä sitä, että hän on luterilaisen seurakunnan pappi – suurin osa suomalaisista kuitenkin lukeutuu tähän uskonnolliseen ryhmään. Lisäksi lohdutuksen ei tarvitse aina olla alleviivatun kristillistä.

Hermonen nimesi kolme pääasiaa lohduttavista seikoista. Ensimmäkin elämän näkeminen kokonaisuutena on tärkeää – niin kuolleen omaisen elämän kuin omankin elämän. Toisena on toivo, esimerkkinä toivo kristillisestä iankaikkisuudesta. Kolmantena tärkeää on löytää sopivan tuntuinen ja levollinen hautapaikka omaiselle, sillä sekin auttaa oman surun käsittelyssä. (Hermonen 2012.)

”Muisto elää” on toimiva yhteisökeskeinen lohduttava toteamus, joka sopii yhtä hyvin protestanttiseen etiikkaan kuin individualistiseen katsantokantaan ja kollektiivisuutta painottavaan ideologiaan. Ajatuksena se on myös julkiseen elämään keskittyvä - kuolemattomuuden voi saavuttaa työllä ja aikaansaannoksilla. Toisaalta modernissa kulttuurissa ei ole pysyvää arvoperustaa, joka takaisi aikaansaannoksien arvostuksen pysyvyyden. (Heikkilä & Jokivuori 1994, 167-171, Rantanen & Räikkä 2011.)

6.3 Tuhkauurnissa käytetyt symbolit ja niiden merkitykset

Tuhkauurnissa tavanomaisimmat symbolit liittyvät useimmiten kristillisiin ajatuksiin. Yleisimpiä ovat latinalainen risti ja lintu. Risti on kristinuskon tärkein symboli, ja se kuvastaa uskoa ylösnousemuksesta – kuoleman voittamista ja iankaikkista elämää. Lintu kuvastaa usein tällaisissa yhteyksissä ruumiista vapautunutta sielua, mutta myös kristinuskon Pyhä Henki kuvataan usein lintuna, kyyhkysenä. Laiva on vanha kristillisen seurakunnan symboli, ja se voi kuvata ihmisen matkaa kohti paratiisia, johon kristinuskossa toivotaan päästävän viettämään ikuista elämää. Puolestaan vapaa-ajattelijoiden uurnissa voi olla heidän oma symbolinsa, liekkikuvio. (SHT-Tukku Oy 2012; Taivaallinen taukopaikka 2012.)

Myös puulajeihin liittyy merkityksiä. Tammi kuvastaa pitkää ikää ja arvokkuutta sekä kuolemattomuutta ja kestävyyttä. Esimerkiksi Kalevalaisessa runoudessa esiintyy Iso Tammi, joka on maa-ilmanpuu. Lisäksi rintamaveteraaneilla on käytössä tammenleivätunnus. (Biedermann 2002, 367-368; SHT-Tukku Oy 2012; Sotaveteraaniliitto 2012.) Mäntyä ja koivua voidaan puolestaan pitää erityisen hyvin suomalaisuutta kuvastavina puulajeina. Lisäksi mänty kuvastaa sitkeyttä, koivu liittyy kevääseen ja kesään (SHT-Tukku Oy 2012).

6.4 Kuvataiteen symbolistit Simberg, Gallen-Kallela ja Enckell

Päätin etsiä inspiraatiota myös suomalaisesta kuvataiteesta, sillä monissa tunnetuissa maalauksissa käsitellään kuolemaa ja surun tunteita. Vaikka en syvällistä kuva-analyysia teoksista teekään, käsittelen joitakin teoksissa toistuvia elementtejä. Valitsin mukaan itselleni mieluisia ja minua puhuttelevia taiteilijoita: Akseli Gallen-Kallelan, Magnus Enckellin ja Hugo Simbergin. Pitäydyin nimenomaan suomalaisessa kuvataiteessa, sillä uurnasarja on suunnattu suomalaisille. Heidän voidaan katsoa ymmärtävän sosialisaatioprosessinsa kautta kuvataiteen tunnelmia ja viestejä suhteellisen samankaltaisesti.

Merkityksen muodostamisessa on kaksi tasoa: denotatiivinen ja konnotatiivinen. Kuvien tarkastelun yhteydessä denotaatio tarkoittaa havaintoa siitä, mitä kaikkea kuvassa on kuvattuna. Lähes tulkoon jokainen katsoja voi tunnistaa kuvatut elementit huolimatta kulttuurisesta taustastaan tai ajasta. (Tanni 2005; Fiske 1992, 114.)

Konnotaatio on denotaatioon liittyvä tulkinta, joka annetaan kuvan sisällölle. Katsoja liittää omista kokemuksistaan ylimääräisiä merkityksiä kuvalle, kun erilaiset havainnot ja henkilökohtaiset assosiaatiot laukaisevat konnotaation. Toisin kuin denotaatio, konnotaatio on on kulttuurisidonnaista. (Lehtonen 1998.)

Kulttuurisidonnaisuuden perusteella voin tehdä tulkintoja ja onkia teoksista inspiraatiota uurnien suunnitteluun, sillä mitä todennäköisimmin tulkintani ja teoksista saamani tunteet ovat linjassa muiden suomalaisessa kulttuurissa kasvaneiden kanssa.

Valitsemistani teoksista huokuu erittäin voimakas tunnelataus. Toisinaan kuolemaan liittyvä symboliikka ja metaforat ovat ymmärrettäviä, toisinaan näiden tunnistaminen vaatii erityistä harjaantuneisuutta ja tietämystä taiteen ja kirjallisuuden historiasta – kaikki yksityiskohdat eivät nykyihmiselle enää avaudu kuten ehkä menneinä vuosina. Vaikka joitakin tällaisia aionkin selvittää, aion pääasiassa tutkailla itseeni vetoavia tekijöitä, kuten värejä ja joitakin yksityiskohtia.

Lukisin yhteiseksi tekijäksi tähän valitsemissani teoksissa niistä aistittavan rauhan ja hiljaisuuden ”erilaisista” aiheista huolimatta. Rauhallinen luonto, maanläheiset värit ja sommittelu ovat avainasemassa. Enckellin ja Gallen-Kallelan teoksissa (kuvat 10 ja 11) on kuvattuna joutsenia. Enckellin teokset pohjaavat enemmän kreikkalaiseen mytologiaan, Gallen-Kallelan Kalevalaan, mutta kuoleman osalta mytologioissa on paljon yhteisiä piirteitä. Kalevalan runoissa esiintyy Tuonelan musta joutsen, jonka Lemminkäinen ampui, ja rangaistukseksi Tuonen poika surmasi hänet. (Mäkinen ym. 2001, 248-253; Lönnrot 1949, 180-189.)

Joutsenta on pidetty paitsi kreikkalaisessa mytologiassa, myös Kalevalassa puhtauden ja kauneuden vertauskuvana. Suomessa joutsen nähdään myös kevään tuojana ja pyhänä lintuna. (Biedermann 2002, 94-95; Lönnrot 1949, 186).

Magnus Enckell on minulle Simbergiin ja Gallen-Kallelaan verrattuna hieman tuntemattomampi taiteilija, mutta tähän valitsemani teokset ovat tehneet minuun lähtemättömän vaikutuksen (kuva 10). Teoksista huokuu voimakkaasti nuoruus ja väkevyys, mutta samalla ne jostain syystä muistuttavat minua kaiken katoavaisuudesta niin hirvittäväällä tavalla, että olen joka kerta pahoittaa mieleni. Heleät värit ja elämänvoimaiset siveltimenvedot onneksi tuntuvat kannustavan nauttimaan elämästä, sen sävyistä ja iloista, vaikka kuolema onkin osa elämää. Tämä on periaatteessa havainto lohdusta. Ehkä voisin suunnitteluvaiheessa tehdä kokeiluja erilaisten vaaleiden, mutta yllättävien värien liittämistä uurnaan.

Akseli Gallen-Kallela on tähän kategoriaan myös melko ilmeinen valinta (kuva 11). Teos ”Lemminkäisen äiti” on äärimmäisen draamaattinen. Kuoleman synkkyys on erityisen vahvasti läsnä; se, miten kuoleman suuruus ja jylhyys tekevätkään ihmisistä pieniä. Teokseen kuvatut Kalevalaiset aiheet Tuonelan virrasta ja Tuonen joutsenesta ovat mielestäni äärimmäisen kiinnostavia ja inspiroivia. Antiikin Kreikan jumaltarustoissa tavataan myös virta, joka vainajan on ylitettävä päästäkseen ”toiselle puolelle.” Kalevalas-

sakin virta on ylitettävä, jotta pääsisi vainajalaan. (Cotterell 1996, 240; Kalevalaseura 2010.)

Virta ja vesiaihe kiinnostavat minua jo sellaisenaan. Lohtua käsitelleessä ryhmäkeskustelussa vesi lohduttavana elementtinä tuli hyvin vahvasti esiin. Tässä vesi tosin on elävälle julmempi ja erottavampi tekijä. Silti se on jollakin tapaa rauhoittava tyyneydessään ja tummuudessaan. Vesi ja virta voisivat ajatuksena inspiroida muodonannossa.

Kuva 10. Magnus Enckell: *Mies ja joutsen* ja *Fantasia* (Mäkinen ym. 2001, 246-247).

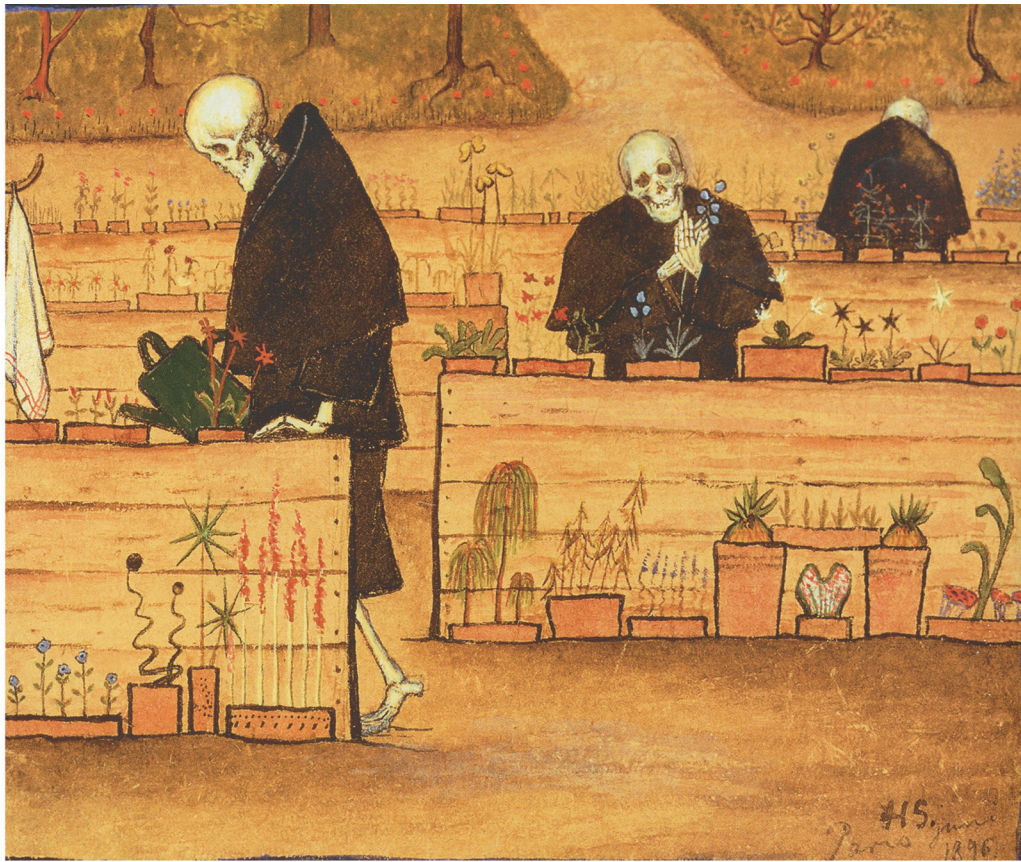

Kuva 11. Gallen-Kallela: Lemminkäisen äiti ja Tuonelan joella (Mäkinen ym. 2001, 249, 253).

Simberg on varmasti kaikille yksi tutuimmista suomalaisista taiteilijoista. Valitsin mukaan luurankojen ohelle myös teoksen Halla, sillä rinnastan Hallan jonkin asteiseksi kuolemaksi – se on satoa tuhoava kutsumaton vieras (kuva 12). Simberg kuvaa kuoleman hahmona; inhimillisenä, jopa hellyyttävänä mustassa kaavussa kulkevana luurankona. Tarkastelin pitkään hänen teostaan ”Kuoleman puutarha”, jossa kuolema hoitaa pieniä taimia tarhassa. Tätä voi tulkita useilla tavoilla, mutta itselleni nousee eniten esiin abstraktimpi ajatus siitä, että kuolema vaalii elämää. Kuolema ja kasvit kuuluvat ylipäättään aika lailla yhteen – surutaloon, arkulle ja haudalle viedään kukkia. Ihminen maatuu, ja maasta nousee uutta elämää vaikkapa ruohon ja luonnonkukkien muodossa.

Tämä ajatus antoi idean siitä, että ehkä uurnassa voisi olla jotakin kasvillisuuteen liittyvää. Se voisi olla esimerkiksi uurnan kansi, jossa olisi valmiina kasvien siemeniä – urna haudataan, siemenet itävät, ja elämä jatkuu.

Kuva 12. Simberg: Halla ja Kuoleman puutarha (Kämäräinen 1996, 19, 33).

6.5 Kuolemaan liittyvät värit ja niiden merkitys

Musta ja valkoinen ovat suomalaisessa kulttuurissa kuolemaan yhdistettyjä värejä. Erityisesti musta väri viittaa suruun koko Euroopassa. (Hintsanen 2005.)

Musta liittyy vahvasti kuolemaan liittyvään suruun ja lohduttomuuteen, ja aikanaan käytetyt surupuvut olivat mustia, kuten myös arkut aina 1900-luvulle saakka. Nykyäänkin hautajaisiin pukeudutaan mustaan väriin. Arkku on lähes aina joko puinen tai valkoiseksi käsitelty tai verhoiltu – mustia ei esimerkiksi SHT-tukun mallistostakaan edes löydy. (Hintsanen 2005; Leminen 2011.)

Valkoiset kuolinvaatteet alkoivat yleistyä 1800-luvun alusta pitäen, tätä ennen vainajat oli tapana pukea parhaimpiinsa. Nykyäänkin kuolinvaatteet ovat valkoiset, ja arkut ovat useimmiten joko valkoisia tai puun värisiä. Myös surukukat ovat perinteisesti valkoisia väriltään, joskin poikkeuksia löytyy. (Hintsanen 2005, Leminen 2011.)

Valkoista on pidetty puhtauden ja viattomuuden värinä. Esimerkiksi kristillisessä aateperinteessä valkoinen liturgisena värinä kuvaa puhtautta ja autuutta. Raamatussa ikuisen elämän saavuttaneet ovat valkoisissa asuissa (Ilm. 7:9). Valkoinen on myös enkelien, jumalan ja pyhien symboli. (Biedermann 2002, 393; Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.)

Musta on värinä arvokas mutta raskas, synkkä ja ehdoton, kuten kuolemakin. Valkoisesta väristä taas huokuu rauhallisuutta ja lempeyttä. Musta ja valkoinen ovat kaksi ääripäätä väreinä, limittäisiä ja vuorottelevia tunteina. Joskus vilistävinä raitoina, joskus vellovana harmaana.

Onkin mielenkiintoista, että Etelämeren saarilla mustavalkoinen raitakuvio on kuvastanut kuoleman yhteydessä toivoa. Roomassa ja Egyptissä puolestaan täsmentämätön tummanharmaa, pullus – maan ja tomun väri, on ollut käytössä suruvärinä. (Hintsanen 2005.)

7

TUTKIMUKSESTA MUODONANTOON

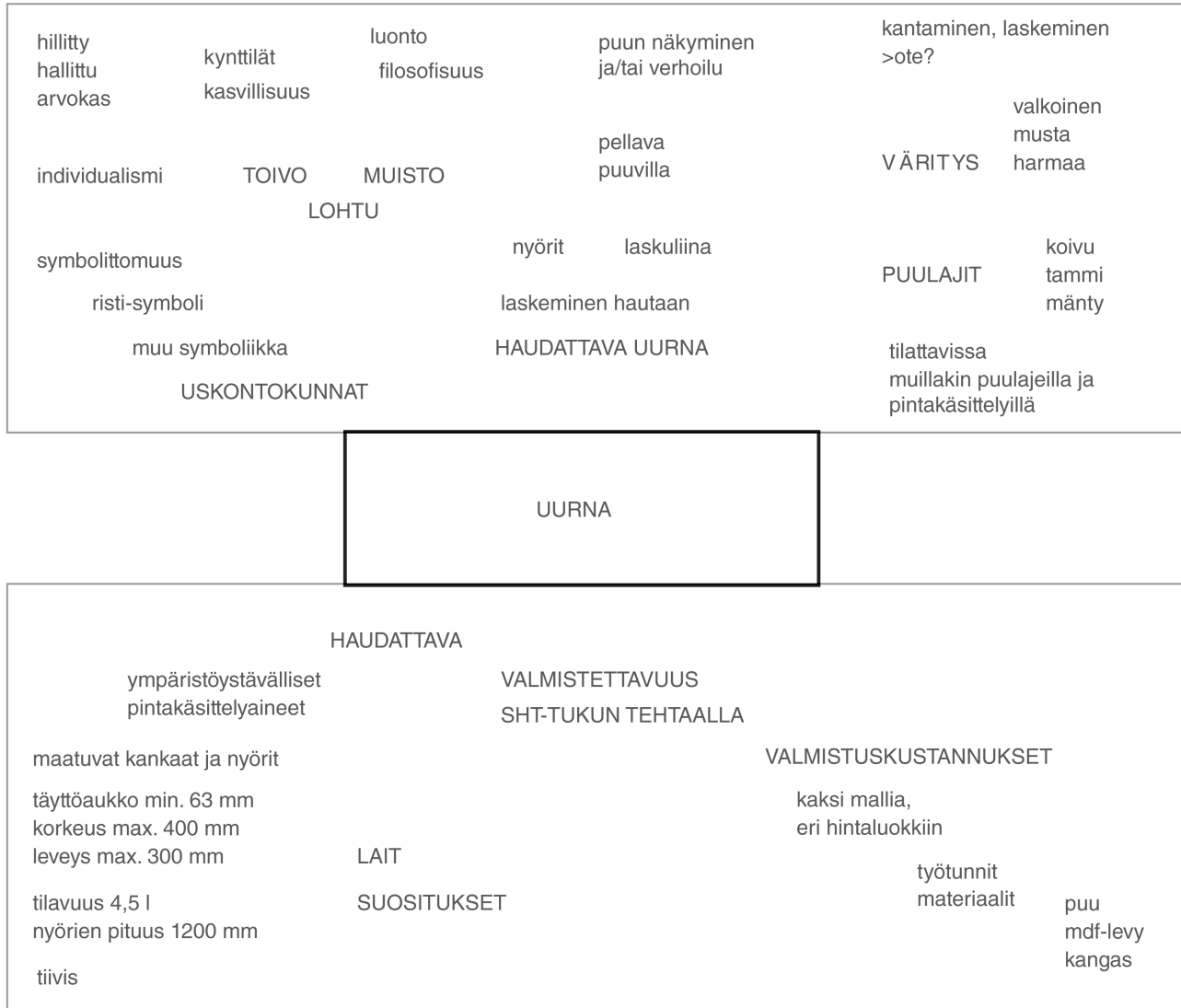
Laadin tutkimusosion perusteella miellekartan (kuvio 5), johon listatut asiat ovat vastauksia tutkimuskysymyksiini. Jaoin miellekartan kahteen erilaiseen osaan, kuten tein viitekehyksessäni. Yläosa vastaa tutkimuskysymykseen 1 ("millainen olisi omaisille lohtua tuova tuhkauurna?") ja alaosa tutkimuskysymykseen 2 ("mitä tuotantoon tarkoitetun uurnan suunnittelussa on huomioitava?")

Yläosassa on eriteltyinä seikkoja, joita voin pitää lähtökohtina suunnittelutyölleni. Näiden perusteella voin viedä ajatuksiani edelleen eteenpäin, ja saada suunnittelussa näkymään kaivatun symboliikan ja sitä kautta lohdun.

Alaosaan on puolestaan listattu asioita, joihin en käytännössä voi vaikuttaa, mutta jotka sanelevat peruslinjat ja rajoitukset uurnilleni. Näitä ovat muun muassa lait ja suositukset mitoista ja materiaalien käytöstä, sekä valmistettavuuden ja tuotantokustannusten huomioiminen.

Kuvio 5. Miellekartta (Tilkanen 2012).

Keskusteluissani SHT-tukun edustajan kanssa selvisi, että Suomi on ainoa maa, jossa valmistetaan ja käytetään verhoiltuja uurnia. Ulkomaalaisten valmistajien mallistoissa tällaisia ei siis ole, joten verhoiltu urna olisi sikäli hyvä vaihtoehto. Myös ajatukseni puun ja kankaan yhdistämisestä uurnassa otettiin hyvin vastaan. Lisäksi puun ja kankaan yhdistämisessä on jotain todella luonnollista ja suomalaista puhtautta, karuutta ja kotoisuutta.

Suunnitteluun vaikuttavat myös uskonnollisten yhteisöjen mieltymykset erityisesti symbolien käytössä. Mieluiten olisin suunnitellut kummatkin urnamallit täysin vailla mitään vahvaa symbolia, mutta latinalainen risti uurnassa on huomattavalle osalle ihmisistä erittäin tärkeä valintaperuste. Tätä en voi mielestäni sivuuttaa, sillä eräänä tavoitteenani oli saada urnasarjasta myyvä. En kuitenkaan halua antaa ristille ehdotonta pääosaa, sillä tällaisia uurnia on saatavilla monia, ja haluaisin mieluiten ristin olevan ehkäpä hieman huomaamattomampi osa urnaa niin, että itse urna on muotonsa puolesta pääosassa.

Toisaalta symbolittomuus on useille, erityisesti uskontokuntiin kuulumattomille, tärkeää. Suru on kuitenkin universaali tunne. Surua ja kaipuuta tunnetaan uskonnosta tai uskonnottomuudesta riippumatta, eikä kenenkään tunteita pitäisi voida arvottaa muiden yläpuolelle tai alapuolelle millään perustein. Lohdun tarvettakin (en tarkoita tässä määrää, vaan lohtua yleensä) voidaan pitää samana, lohdotus taas voi tulla vaikka uskonnosta tai mistä tahansa symbolista tai symboliikasta, jolle yksilö luo henkilökohtaisia merkityksiä. Symbolittomuus houkuttaa nimenomaan sen vuoksi, että

se jättää ihmisten omille tulkinnoille tilaa, ja urna voidaan täten valita mitä tahansa uskontokuntaa edustavalle.

Mielestäni näiden asioiden perusteella voin ottaa suunnitteluni suunnan ja inspiraation muualta kuin suoraan uskonnoista kumpuavasta symboliikasta, vaikka useat kristinuskon opit ovatkin värittäneet kulttuurimme käytäntöjä kuolemaan liittyvissä seikoissa.

Mieluiten pyrkisin neutraaliin, humaaniin ilmaisuun muodossa, jotta muoto tosiaankin jättäisi tilaa yksilön omille tulkinnoille ja tuntemuksille. Eräs vaihtoehto on se, että uskonnollinen symboli voisi olla vaihdettava tai poisjätettävä – tai toinen urnamalli olisi varustettu ristillä, toinen olisi vailla symbolia.

Pyrin kohti arkkitehtonisia, uljaita ja puhtaita linjoja. Liiat pyöristykset ja niiden tuoma ”esinemäisyys” voisivat haitata urnan tunnistamista juuri urnaksi. Tavoitteenani on saada aikaan mahdollisimmat tarkoitukseen suunniteltu urna, joka eroaa muista laatikkomaisista esineistä.

Lisäksi tuotantokustannukset on huomioitava. Toimeksiantajani kanssa keskustellessamme esiin tuli ajatus, että voisin suunnitella kaksi urnaa eri hintaluokkiin: toisen hieman edullisemmaksi, toisen arvokkaammaksi. Toinen näistä uurnista voisi olla sellainen, jossa laskuliina on pääosassa. Toinen taas voisi olla se, jossa olisi omaiselle jäävä osa mukana. Hinnanmuodostuksessa huomioitavia seikkoja ovat muunmuassa materiaalien määrä ja niiden hinnat, sekä työn kustannukset työvaiheiden ja niiden keston mukaan.

7.1 Ideointi

Tavoitteenani oli saada uurniin jotakin, joka toisi lohtua. Ajatus omaiselle jäävästä osasta oli mukana ensimmäisistä luonnoksista lähtien. Toisaalta halusin pitää mieleni avoinna muullekin, ja pyrin varomaan pitämästä tätä ideaa ainoana päämääränäni.

Tutkimukseni antoi minulle kuitenkin paljon inspiraatiota ja sitä kautta muitakin vaihtoehtoja tuoda lohtu-näkökulmaa muotoiluunsa ilmi. Tällaisia olivat erityisesti symbolit, värit ja luonto, mutta myös kontrastit eri sukupolvien välillä esimerkiksi kuolemakäsityksissä. Myös vastakohtien ja ääripäiden yhteenkuuluvuus – esimerkiksi eri sukupolvien tai elämän ja kuoleman – inspiroi minua tarttumaan luonnosteluun tunnepitoisemmin kuin olin osannut odottaa.

Tämä ilmeni prosessin alussa lähestymistapani taiteellisuudessa ja tunteellisuudessa: painotin elämän ja kuoleman yhteenkuuluvuutta, joka ennen oli luonnollisempaa, mutta nykyään ajatuksena epämiellyttävää. Maalasin kuvan raskaana olevasta naisesta joka laskee äitinsä uurnaa hautaan liinassa. Myöhemmin sama liina on käytössä syntyneen lapsen kantoliinana, ja edesmennyt lapsen isoäiti näin ollen on läsnä muistoissa ja sy-leilee äitiä ja lasta joka kerta, kun lapsi on kantoliinassa äidin ympärillä. (kuva 13). Tämä kuva kirvoitti ajatuksen siitä, että uurna tosiaan voitaisiin laskea liinassa hautaan – ja liina sen mukana, ei siis kuvan tapaan mukaan otettavana elementtinä.

Alkuvaiheen luonnosten (kuva 14) jälkeen tapasin toimeksiantajani uudelleen, ja syntyi päätös, että suunnittelisin kaksi erilaista uurnaa eri hintaluokkiin. Haastattelut hautaustoimistojen edustajien kanssa puolestaan vaikuttivat suunnitteluun siten, että päädyin raktaisuun, jossa toinen uurnamalli olisi vailla uskonnollista symbolia, toisessa puolestaan olisi ristikuvio.

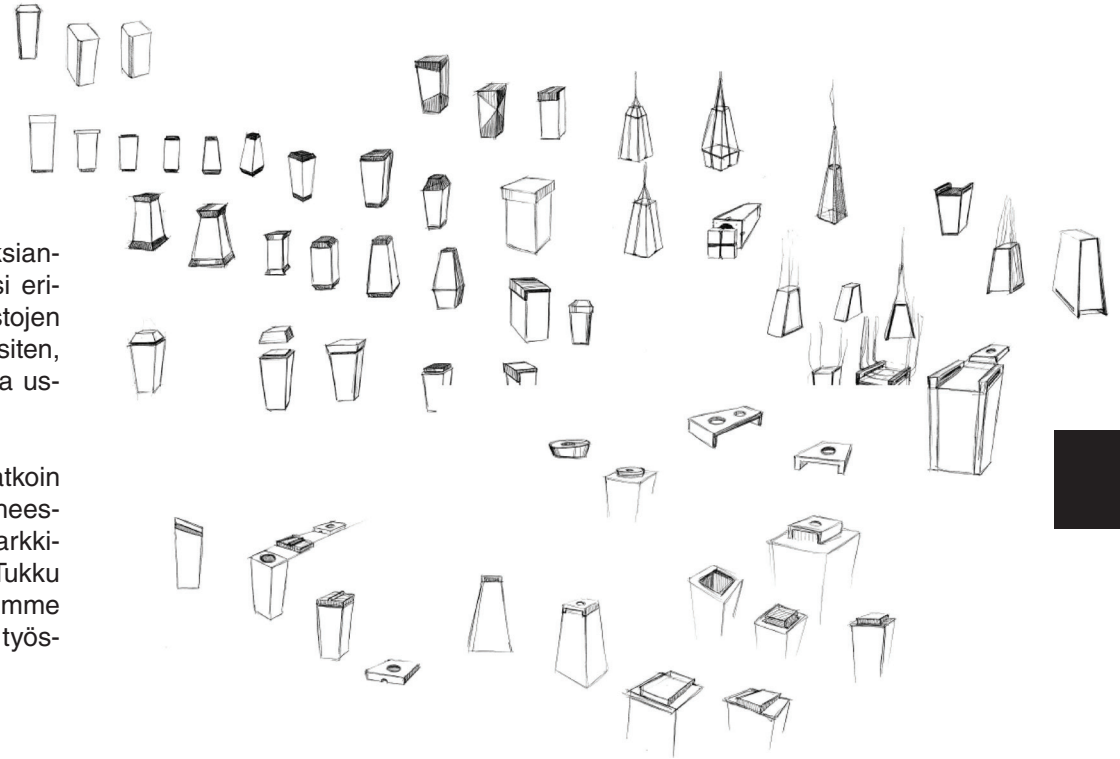
Hahmotettuani kahden eri uurnamallin pääsuunnat, jatkoin luonnostelua. Yritin olla rajoittamatta itseäni liikaa alkuvaiheessa, mutta varsin nopeasti itselleni mieluisa ja ominainen arkkitehtoninen linja alkoi toistua useissa luonnoksissa. SHT-Tukku Oy:n tuotantojohtaja antoi kommentit tuotoksistani, ja olimme samoilla linjoilla parhaista ja kiinnostavimmista, joita lähdin työstämään eteenpäin.

Kuva 13. Ensimmäinen ajatus laskuliinasta (Tilkkanen 2011).

Alkuvaiheen luonnosten (kuva 14) jälkeen tapasin toimeksiantajani uudelleen, ja syntyi päätös, että suunnittelisin kaksi erilaista uurnaa eri hintaluokkiin. Haastattelut hautausseurain edustajien kanssa puolestaan vaikuttivat suunnitteluun siten, että päädyin raktaisuun, jossa toinen uurnamalli olisi vailla uskonnollista symbolia, toisessa puolestaan olisi ristikuvio.

Hahmotettuani kahden eri uurnamallin pääsuunnat, jatkoin luonnostelua. Yritin olla rajoittamatta itseäni liikaa alkuvaiheessa, mutta varsin nopeasti itselleni mieluisa ja ominainen arkkitehtoninen linja alkoi toistua useissa luonnoksissa. SHT-Tukku Oy:n tuotantojohtaja antoi kommentit tuotoksistani, ja olimme samoilla linjoilla parhaista ja kiinnostavimmista, joita lähdin työstämään eteenpäin.

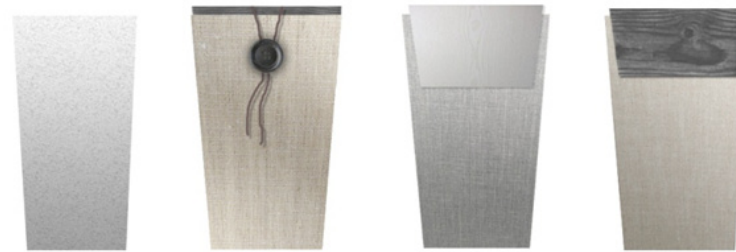
Kuva 14. Alkuvaiheen idealuonnoksia (Tilkanen 2012).

7.2 Ensimmäisen konseptin kehittäminen

Alussa kokeilin erilaisia vaihtoehtoja puun ja kankaan yhdistämisestä myös ilman varsinaista laskuliinaa (kuva 15). Halusin saada selville, miltä kangas verhoiltuna tiiviisti uurnan pintaan vaikuttaisi, ja miltä esimerkiksi pellavan ja puun yhdistäminen käytännössä näyttäisi. Luonnokset olivat kyllä suomalaisen oloisia, mutta mielestäni liiankin rustiikkisia ja yllätyksettömiä.

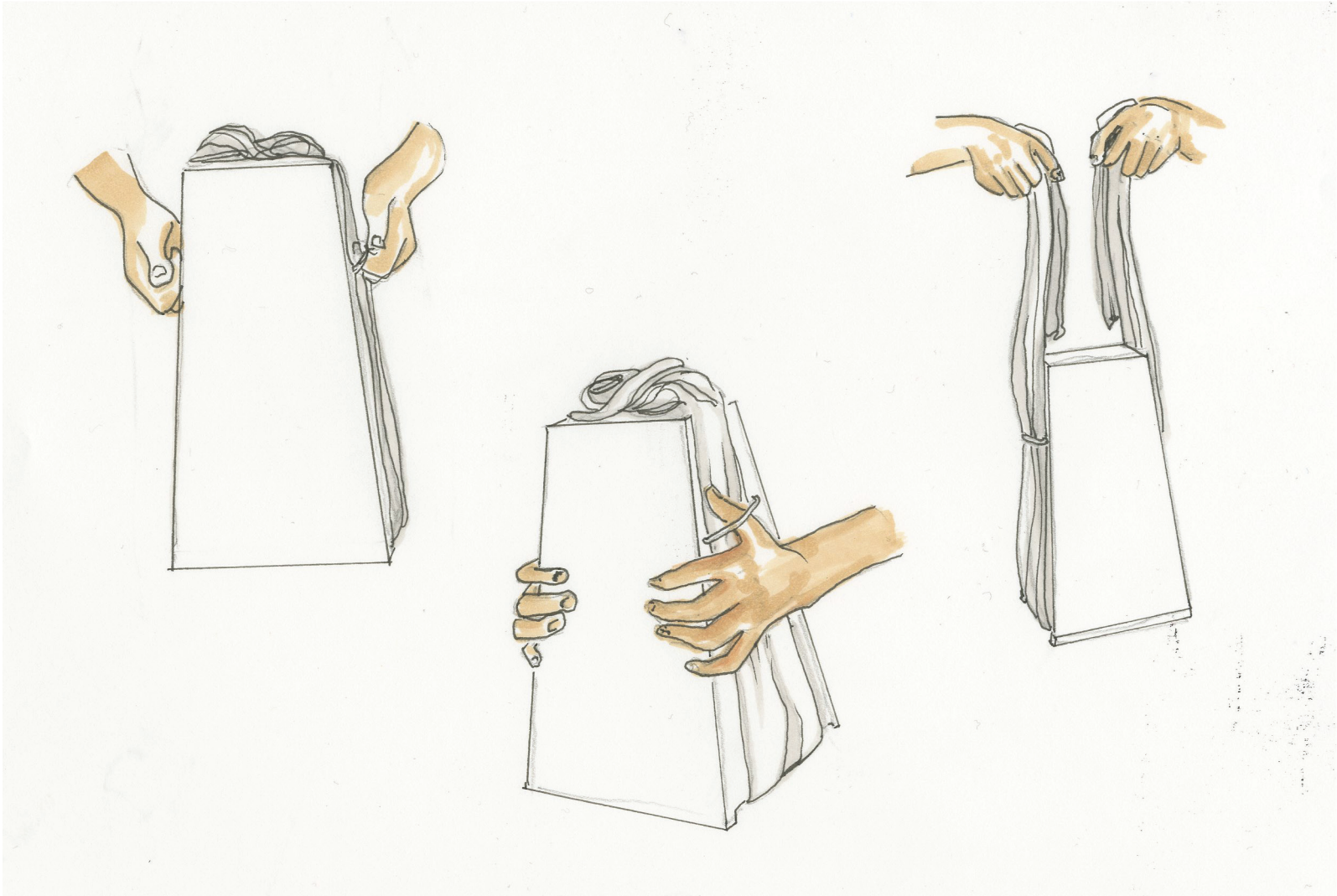
Koska ajatus laskuliinasta sai erityistä huomiota osakseen niin hautaustoimistojen kuin toimeksiantajanikin tahoilta, siirryin kokonaan sen kehittämiseen (kuva 16). Uurna lasketaan oikeastaan poikkeuksetta nyörien tai narujen avulla hautaan. Tämän rinnalla laskuliinan kehtomaisuus ja herkkyys näyttäytyi kauniina ajatuksena.

Kuva 15. Ensimmäisiä luonnoksia kahden materiaalin yhdistämisestä (Tilkanen 2012).

Kuva 16. Luonnoksia laskuliinasta osana tuhkaurnaa (Tilkanen 2012).

Kuva 17. Sivulenkkit ja ote (Tilkanen 2012).

Luonnostelemani urna olisi pohjasta täytettävä. Krematorion työntekijät kiinnittävät erillisen pohjan ruuveilla kiinni urnaan täytön jälkeen. Urnasta tulee tällöin riittävän tiivis, ja metalliruuvien käyttö on tavallisin ja hyväksyty tapa sulkea urna, vaikka ruuvit eivät maadukaan.

Pohjassa on myös kahdella vastakkaisella sivulla jalat, jotka pitävät urnan ympärille tulevan laskuliinan paikallaan, ja tuovat urnaan myös arvokkuuden tuntua.

Halusin myös ottaa kantaa siihen, miten urnaa pidellään käsissä, kun se kannetaan krematoriolta ja kun sitä ollaan menossa laskemaan hautaan. Urnan käsittely omaisille on kuitenkin tunnepitoinen hetki, ja mielestäni hyvällä otteella voi tilanteeseen saada rauhaa.

Aloin luonnostelemaan urnan kahdelle vastakkaiselle sivulle ohuita nyörejä, josta urnaa voisi pitää kiinni. Ote olisi tällöin normaalia tarttumaotetta herkempi, mutta kuitenkin käytännöllinen. Mahdollinen luonteva ote olisi pujottaa peukalot lenkeistä ja pidellä muilla sormilla urnaa käsissään keveästi ja hellästi (kuva 17). Lisäksi laskuliinan voisi pujottaa lenkkien läpi, jolloin urna pysyisi tasapainossa kun sitä lasketaan hautaan. Vaikka lenkkien alta menisi liina, lenkeistä pystyisi silti kantamaan urnaa.

Päätin pitää sen vaihtoehdon avoinna, että omainen voisi halutessaan tilata urnan tietyllä halutulla puulajilla ja pintakäsittelyllä sekä haluamallaan kankaalla, mutta itse valitsisin värit yhteen tai kahteen ”perusmalliin”, jota kuvastoissa esiteltäisiin asiakkaille. Tein Photoshopin avulla erilaisia kokeiluja väri vaihtoehdoista (kuva 18).

Mustan ja valkoisen yhdistäminen on tässä yhteydessä rohkeaa, mutta mielestäni värit ei ole kokonaisuudessaan liian synkkiä. Urna näyttää voimakkaalta ja arvokkaalta. Lisäksi näihin väreihin liittyy paljon symboliikkaa, ja ne ovat ääripäitä, jotka kuuluvat yhteen – kuten elämä ja kuolema.

Kuva 18. Luonnoksia puun, nyörin ja kankaan yhdistämisestä eri väreissä (Tilkanen 2012).

Jatkoin luonnostelua ja mittausuhteiden tarkastelua pitäen mielessäni myös sallitut mitat ja vaaditun tilavuuden. Hahmottaakseni paremmin koon ja muodon, valmistin paperista ja kankaasta hahmomallin (kuva 19).

Kuva 19. Pahvinen ja kankainen hahmomalli uurnasta laskuliinalla (Tilkanen 2012).

Kuva 19. Puhvinen ja kankainen hahmomalli uumasta laskuliinalla (Tilkanen 2012).

Hahmomalli osoitti muodon tarvitsevan lisää jänteveyttä, ja jatkoin mallin kehittämistä. Tein uuden hahmomallin uusilla mittasuhteilla, edelleen huomioiden sallitut mitat ja tilavuuden. Mielissäni joutsenen ja valkoisen värin symboliikka, valitsin sekä uurnan kuin laskuliinankin väreiksi puhtaan valkoisen. Liinan leveyttä säätelelemällä kokeilin vaihtoehtoa, jossa laskoksia ei tulisi liinaan lainkaan. Uurnaa täysin mukailemaan mitoitettu kangas vaikutti kuitenkin liian kovalta ja kliiniseltä.

Muutamat laskokset vaikuttivat paremmalta vaihtoehdolta, sillä siten sain assosiaatioita vedessä ja virrasta. Vaikka ulkopuoliset eivät tätä yhteyttä havaitsisikaan, mielestäni kangas on laskoksinen luonnollisempi, ja sen kehtomaisuus korostuu. Hienovaraiset pintarakenteiden luomat kontrastit ovat herkkiä ja hiljaisia, ja ilmentävät hyvin tavoittelemaani rauhaisaa tunnetilaa (kuva 20).

Kuva 20. Toinen hahmomalli (Tilkanen 2012).

Kuva 20. Toinen hahmomalli (Tilkanen 2012).

Paperisen hahmomallin perusteella SHT-tukku Oy:n tehtaalla valmistettiin lopullisempi malli uurnasta. Uurna kaavailut sivunyörit jätettiin lopulta kuitenkin pois, sillä ne vaikuttivat ylimääräisiltä ja turhilta elementeiltä ajatellusta tarkoituksestaan huolimatta. Lisäksi ne tuntuivat kahlitsevan kangasta liiaksi.

Laskuliinaksi valikoituivat mustan pellavan lisäksi valkoinen ja harmaa puuvilla. Itse urna on valkoiseksi maalattua mdf-levyä (kuva 21). Kuvassa olevasta mallista puuttuvat vielä sivuilla olevat jalat, joiden avulla laskuliina pysyy paikallaan. Laskuliina sidotaan pysymään uurnan ympärillä kankaisen mansetin avulla. Mansetti on väheleinen ja sopivan huomaamaton ratkaisu pitämään liinan tukevasti paikallaan urnaa laskettaessa.

Kuva 21. Uurnamalli mdf-levystä ja kankaasta (Tilkanen 2012).

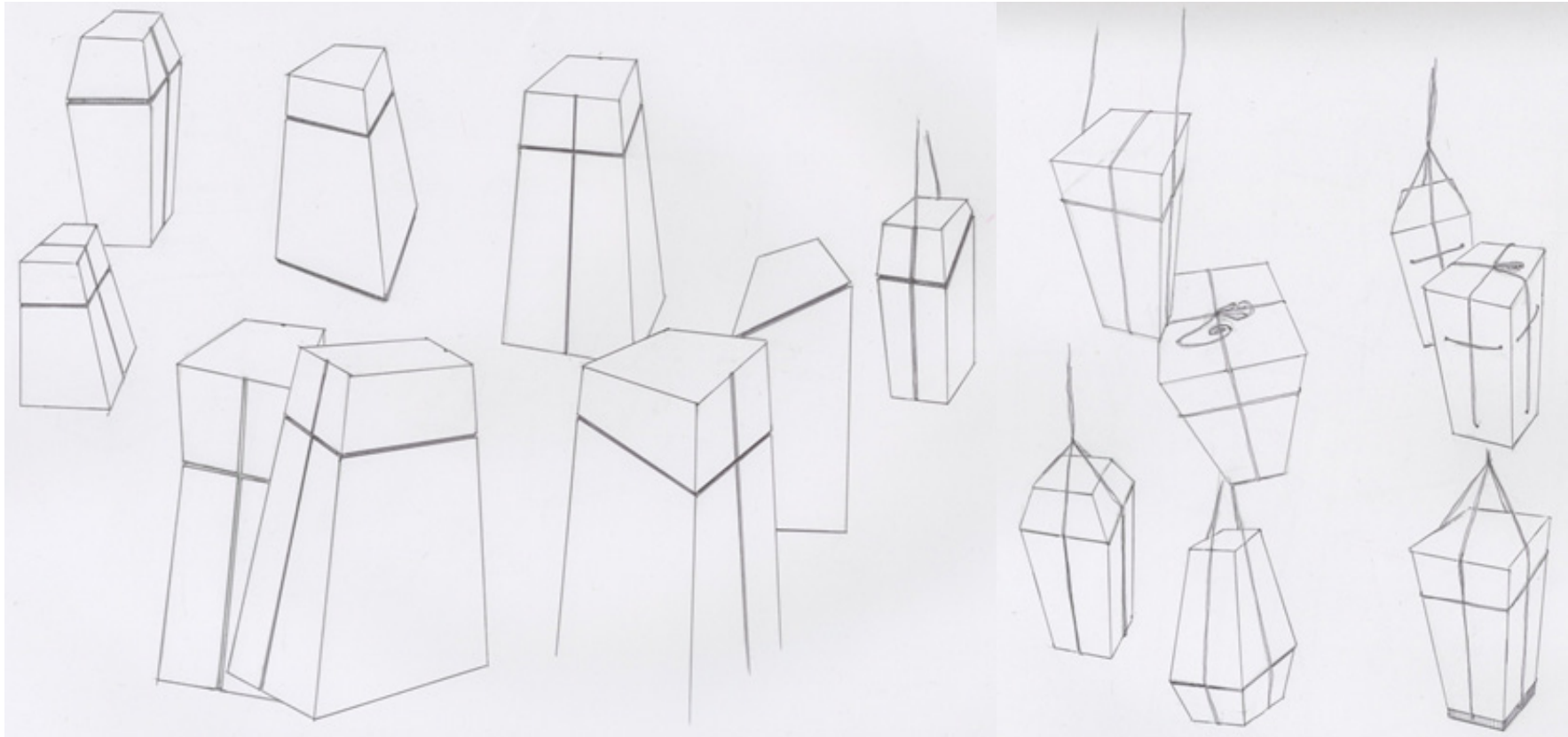

Kuva 21. Uurnamalli mdf-levystä ja kankaasta (Tilkanen 2012).

7.3 Toisen konseptin kehittäminen

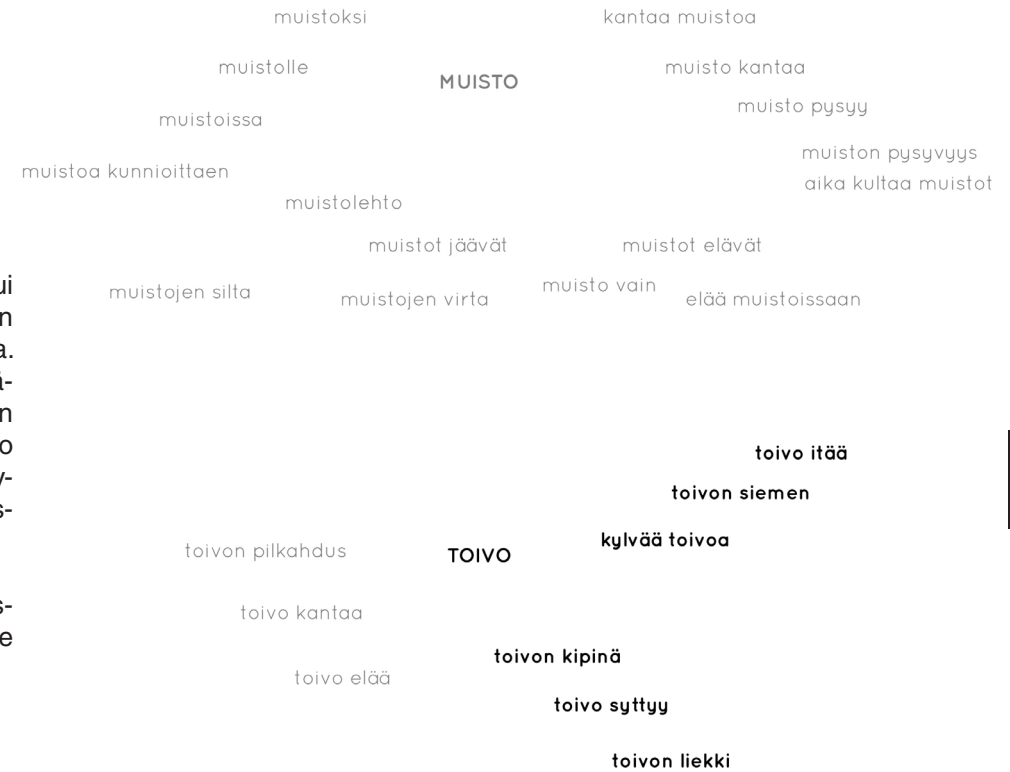
Toiseen konseptiin päätin liittää ristisymbolin, joka on usein valintaperusteena urnaa hankittaessa. Luonnostelin erilaisia vaihtoehtoja ristin tuomiseksi mukaan muotoa niin, ettei se olisi ratkaisuna tavanomainen. Koska en halunnut ristiä urnan päälle erillisenä elementtinä tai maalattuna urnan kylkeen, lähdin etsimään ratkaisua nyörien tai urien avulla pintaan saatavasta kuviosta (kuva 22).

Kuva 22. Luonnoksia nauhojen ja urien muodostamasta ristikuviosta (Tilkanen 2012).

Tähän konseptiin kaavailemani omaiselle jäävä osa osoittautui hankalaksi. Ideointi sai minut eräässä vaiheessa miltei täysin lukkoon, sillä kaikki ajatukseni tuntuivat naiiveilta ja helpoilta. Otin avukseni suomen kielen, joka on aina kiehtonut minua äärimmäisen paljon sanojen vivahteiden ja useiden merkitysten kautta. Otin pääsanoikseni lohduttavina mainitut sanat muisto ja toivo, ja lähdin tekemään niiden avulla karttaa siitä, miten kyseisiä sanoja käytetään ja mihin sanoihin niitä puheessa yhdistetään (kuva 23).

Huomasin, että sanan toivo kohdalla viittaukset liekkiin ja kasveihin ilmenivät vahvasti, ja sain tästä ajatuksen, että omaiselle jäävä osa voisi liittyä jompaan kumpaan näistä.

Kuva 23. Muisto ja toivo – miellekartta (Tilkanen 2012).

Vaikka jonkinlainen tuikkukuppi oli pitkään kehiteltävänä ideana, sen ongelmaksi koitui turvallisuus. Se pitäisi paloturvallisuuden vuoksi esimerkiksi vuorata metallilla, ja näinollen valmistuskustannukset nousisivat huomattavasti (Leminen 2012).

Toisena ajatuksena oli ruukku, johon voisi kylvää siemeniä ja katsoa uuden elämän nousevan. Tällöin elämän jatkuminen olisi jokapäiväisenä muistutuksena. Ruukku tuntui kuitenkin jollakin tapaa alastomalta ja kehittymättömältä ajatukselta.

Halusin osan olevan paitsi hienotunteinen ja elegantti, myös yllyttävä. Aloin kallistua siihen suuntaan, että urnan mukana tulisi pieni rasia tai pussukka, jossa olisi esimerkiksi koivun, rukiin tai niittykukkien siemeniä. Omaiset voisivat laskea sen maahan muualla kuin hautausmaalla – tosin miksei sielläkin, jos se on kyseisellä hautausmaalla sallittua ja vaihtoehto tuntuu luontevalta. Siemenet voisi laskea maahan esimerkiksi paikalla, joka on ollut vainajalle tärkeä. Paikka voisi olla myös vaikkapa suvun kesäpaikka tai muu omaisille yhteinen paikka. Tällöin vainajalle voisi ajatella syntyvän pienen muistomerkin, mikä on varsinkin silloin monelle helpottavaa, kun varsinaiselle haudalle tai muistolehtoon on matkaa, eikä siellä päästä vierailemaan toivotun usein.

Asiaan tuo lisää pohdittavaa se, että siemenet tai jyvät pitää kylvää mieluiten tiettyyn vuodenaikaan, ja esimerkiksi maan ollessa talvella jäässä, niitä olisi säilytettävä kotona. Toisaalta tämä voi olla ongelma, toisaalta ei. Toivon jyviä ja toivon siemeniä voi hyvin

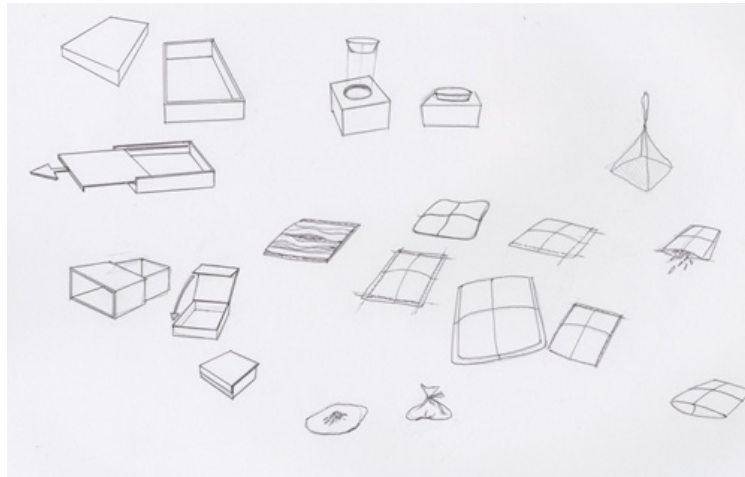
säilyttää muistona ja muistutuksena elämän kiertokulusta kotonakin. Ne voi myöhemminkin laskea maahan, kun siltä tuntuu – päästä symbolisesti irti.

Punnitsin pitkään vaihtoehtoja eri lajikkeiden siementen ja jyvien välillä. Mietin suomalaisen luonnon kauneutta ja karuutta, joka mainittiin eräänä lohduttavana tekijän surussa. Mielestäni ruis edustaa suomalaisuutta ja suomalaisen luonnon tunnelmaa erittäin hyvin. Lisäksi ajatus syksystä ja sadonkorjuusta verrattuna kevääseen ja uusiin, itäneisiin jyviin ja oraspeltoon tuo kaipaaani symboliikkaa.

Rukiin jyvät voivat säilyttää itävyytensä vuosikausia; ne voivat olla maassa ja maan alla pitkäänkin ja itää sitten, kun olosuhteet ovat sopivat (Tilkanen 2012).

Haastatteleman seurakuntapastori näki ajatuksen rukiin jyvistä kristillisenä ja raamatullisena. Maahan haudatun viljan tähkän on kuoltava, jotta siitä syntyy uutta elämää, ja se on samalla suora vertaus Jeesuksen elämän ja kuoleman merkityksestä. Se viittaa myös koko elämän jätuvasti uudistuvaan ihmeeseen. (Hermonen 2012.)

Tämä oli jyvääjätusta vahvasti puoltava argumentti. Oma lähestymistapani oli enemmän filosofinen ja runollinen, vailla kristillisiä ajatuksia. Tällöin ideani toimisi niin kristityille kuin uskonto-kuntiin kuulumattomillekin, ja on itsessään erittäin hyvä osoitus siitä, miten jokainen luo omat merkityksensä asioille.

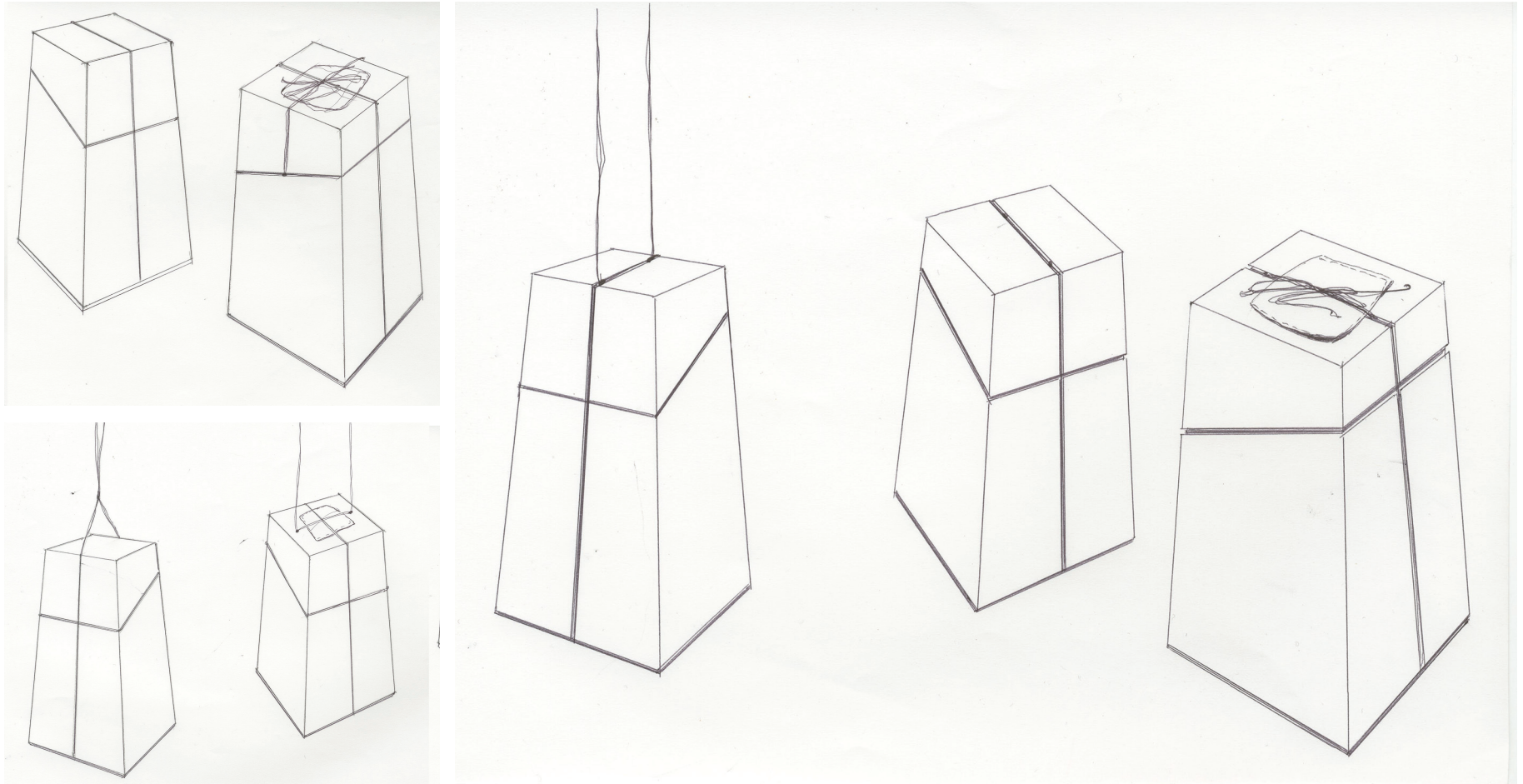
Kuva 24. Siemenille olevan osan luonnostelua (Tilkanen 2012).

Luonnostelin erilaisia vaihtoehtoja jyviä varten (kuva 24), sillä oli kahden vaiheilla, olisiko se pieni rasia vai erillisempi kankainen tai paperinen pussi. Kangas tai paperi alkoi tuntua luontevimmalta materiaalivalinnalta. Lisäksi sen voisi haudata maahan sisältöineen, ja se olisi myös edullisempää valmistaa kuin pieni puinen rasia, johon kuluisi huomattavasti enemmän työaika.

Lopulta päädyin vaihtoehtoon, jossa ristikuvio on luotu uurnaun urien avulla, ja laskunyörit lähtevät päällä olevan uran kohdalta. Sivulta päin katsottuna urna on elegantti ja puhdaslinjainen, ja edestä, takaa tai ylhäältä katsottuna ristikuvio näkyy. Jyväpussi asetetaan nauhan avulla urnan päälle (kuva 25).

Uurna laitetaan krematoriossa valmiiksi omaisia varten. Nauhat otetaan urnan sisältä esiin ja solmitaan urnan päälle (Hyvärinen & Strandberg 2012).

Omaiset voivat ottaa jyväpussin itselleen krematorion hiljentymishuoneessa ollessaan, tai haudalla urnanlaskutilaisuudessa.

Kuva 25. Viimeisiä luonnoksia ristiurnasta (Tilkanen 2012).

Kokeilin erilaisia värvaihtoehtoja tähän urnamalliin Photoshopin avulla (kuva 26).

Värvivaihtoehtoista itselleni mieluinen oli kahden eri harmaan sävyn yhdistäminen, sillä assosioin näkemäni vahvasti suomalaisen luonnon karuuteen; kelomäntyihin ja kallioihin. Kokonaan musta vaikutti olevan liian synkkä uurnaa valitseville. Valkoiseksi käsitelty tai vain lakattu puu sen sijaan mainittiin useissa haastatteluissa suosituiksi. Lopulta puulajiksi valikoitui saarni, ja värvivaihtoehdoksi lakatun pinnan ohelle valkoinen petsaus.

Kuva 26. Värikokeiluja ristiurnaun (Tilkanen 2012).

7.4 Valmiit konseptit Kehto ja Toivo

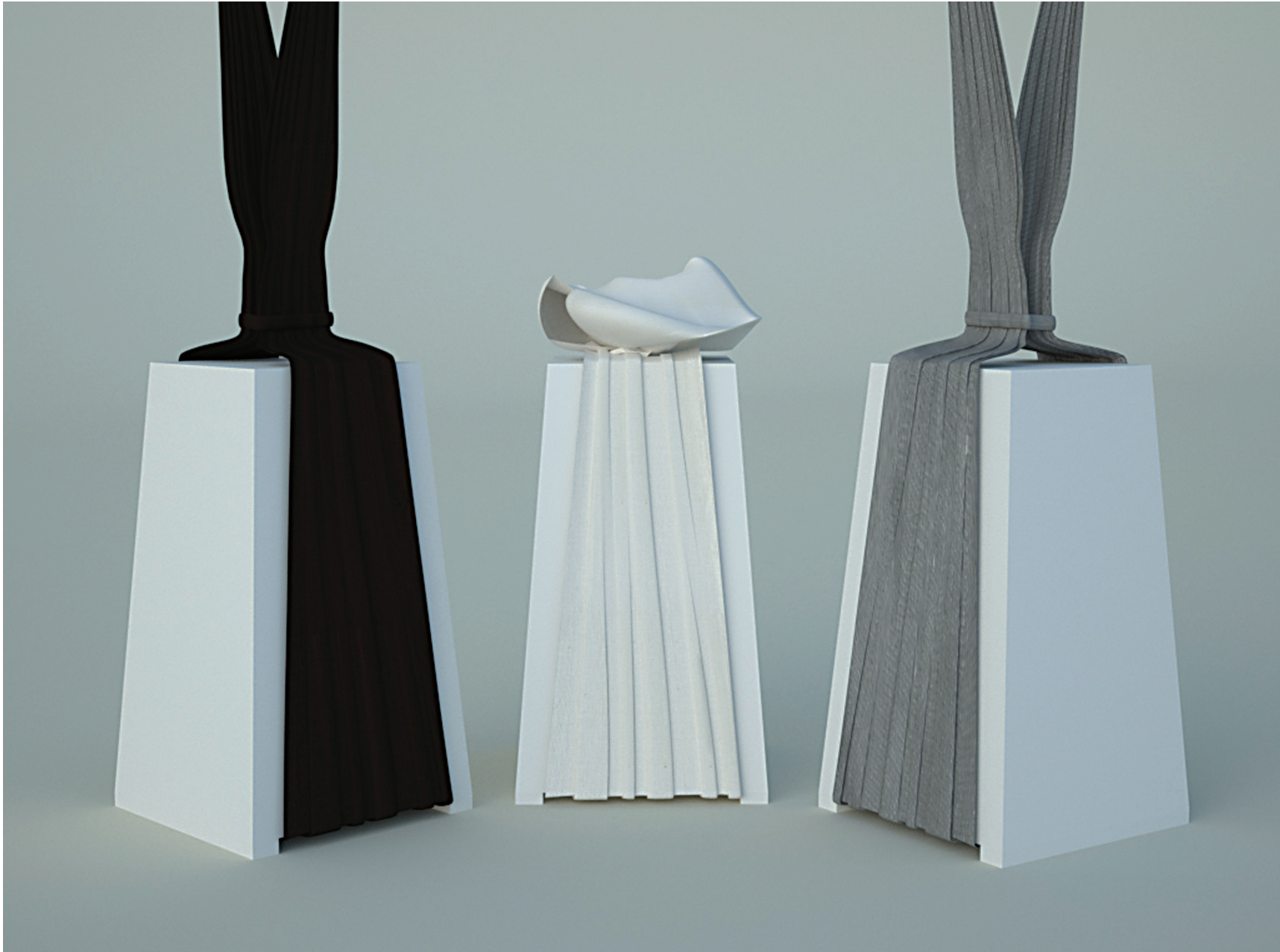
SHT-tukku Oy:n tehtaalla valmistettiin hahmomallit, joiden perusteella uurniin tehtiin viimeisiä muutoksia ja tarkennuksia liittyen materiaaleihin ja pintakäsittelyihin. Mallinsin uurnista kuvat Rhinoceros-ohjelmalla ja renderoin ne Maxwellilla. Uurnissa ilmenevien elementtien ja aatteiden pohjalta nimiksi valikoituivat Kehto ja Toivo.

Kehto-uurna on valkoiseksi maalattua mdf-levyä. Kun uurna on täytetty pohjasta krematoriossa, krematoriotyöntekijät asettavat kankaan paikalleen ja solmivat kankaan uurnan päälle. Uurnaa hautaan laskettaessa mansetti pitää kankaan ja uurnan tasapainossa (kuva 27).

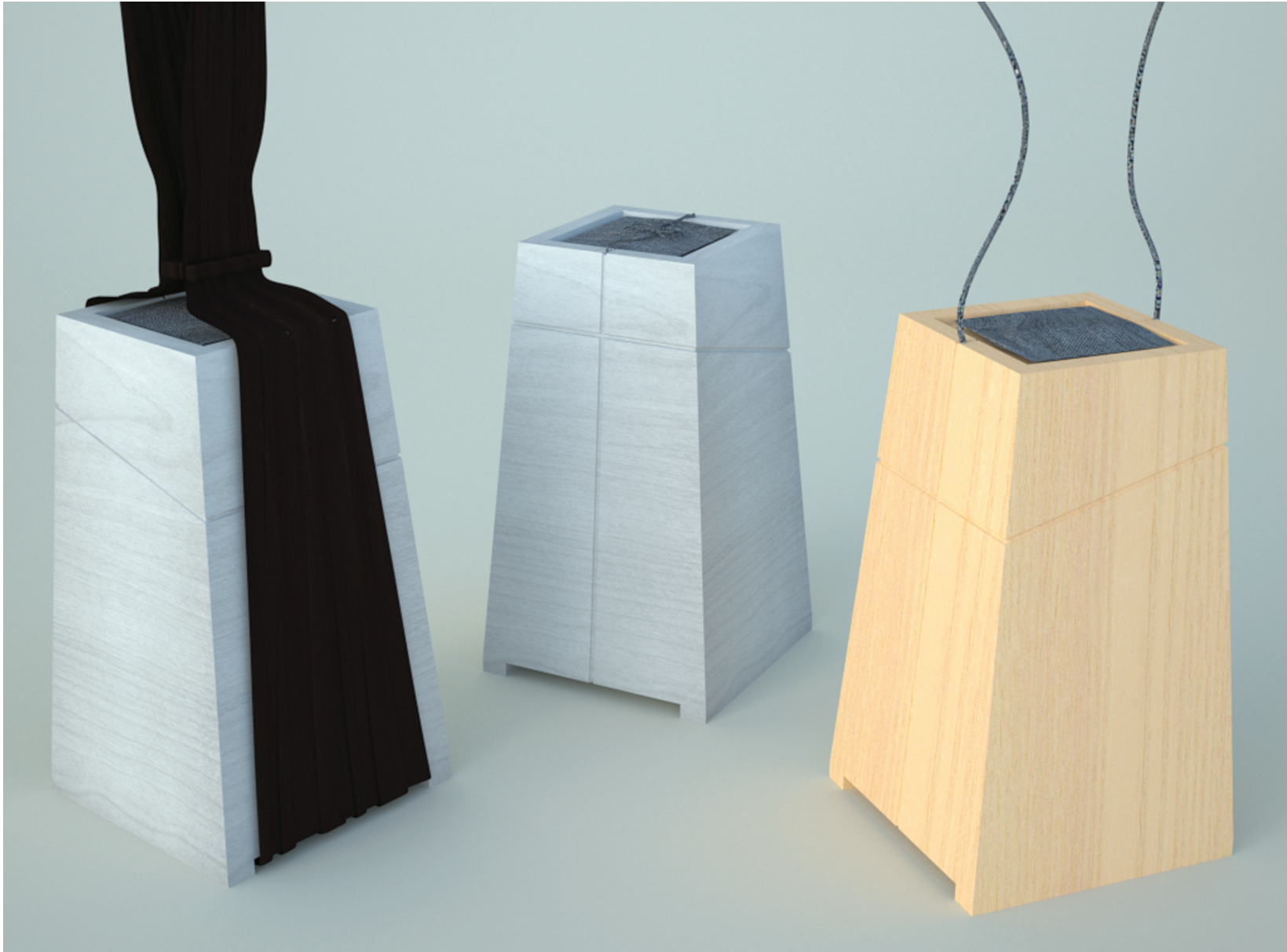
Toivo-uurnassa pintaa kiertävät urat muodostavat ristikuvion. Uurnan päällä on syvennys, jossa rukiin jyvät ovat pellavaisessa pussissa ja omaisen mukaanotettavissa (kuva 28). Nyörit solmitaan jyväpussin päälle krematoriossa uurnan täytön jälkeen, ja uurna haudataan perinteiseen tapaan nyörien avulla laskien. Toivo-uurnaankin on mahdollista saada nyörien sijaan laskuliina.

Ensimmäiset Kehto- ja Toivo-uurnat valmistetaan SHT-tukun tehtaalla keväällä 2012. Uurnien tarkat mitat ja valmistus ovat salattava tietoa. Uurnille suunnitellaan vielä omat esitteensä hautaustoimistojen käyttöön.

Kuva 27. Kehto (Tilkanen 2012).

Kuva 28. Toivo (Tilkanen 2012).

8

ARVIOINTI JA LOPPUSANAT

Tekemääni tutkimusta voidaan pitää reliaabelina, sillä keräämäni tutkimusaineiston perusteella muiden henkilöiden päätyminen samoihin päätelmiin on melko ilmeistä. Tutkimustulosten perusteella samantyyppisiin ratkaisuihin päätyminen taas on paitsi tarpeetonta, myös lähes mahdotonta toistaa, sillä muotoiluprosessiin vaikuttavat monet vaikeasti määriteltävät ja vaihtuvat tekijät kuten aika ja trendit, sekä muotoilijan aiemmat kokemukset, persoona ja estetiikan käsitykset.

Tutkimus on myös validi, sillä harkittujen tutkimuskysymysten avulla laajasta ilmiökokonaisuudesta saatiin rajattua juuri tärkeimmät, tavoitteisiin nivoutuvat osa-alueet ja niiden avulla toteutettua tavoitteiden mukainen lopputulos. Kattava, mutta sopivasti rajattu tutkimus auttoi löytämään juuri oikeat linjat tukemaan suunnittelutyötä. Rajauksen tekeminen oli haastavaa ja aikaa vievää, sillä koin tarpeelliseksi tutustua ilmiökokonaisuudessa esiteltyihin, aiheeseen liittyviin tieteenaloihin ja tutkimuksiin osatakseni valita opinnäytteeseeni oikean lähestymistavan. Koska aihe oli hyvin kiehtova ja tuntematonkin, tutustuminen suureen määrään dokumenttiaineistoa oli hedelmällistä ja inspiroivaa. Tutkimuksen edetessä ja taustatiedon karttuessa oleellisin tieto erottui selkeänä, ja suuri määrä tutkituista asioista jäi lopulta tausta-aineistoon.

Tutkimuksessa selvisi, että hypoteesini kuoleman kohtaamisen muuttumisesta henkilökohtaisemmaksi kokemukseksi oli oikea. Aiheesta ei löytynyt aiempia tutkimuksia, eikä julkista keskusteluakaan tästä juurikaan käydä. Lohduttaviksi tekijöiksi löytyivät haastattelujen ja kirjallisuuden avulla maailmankatsomus, perinteet, luonto ja toivo. Suomalaisen kuvataiteen, kansanperinteen ja olemassaolevien urnien avulla sain viitteitä kulttuurissamme ilmenevistä visuaalisista, lohduttavista seikoista, joihin pohjamalla on mahdollista vedota samassa kulttuurissa varttuneen tunteisiin.

Opinnäytteen lopputuloksena syntyneet kaksi urnakonseptia vastaavat alussa asetettuja toiveita ja tavoitteita. Lohtu ilmenee urnissa vahvasti symboliikan avulla, mutta myös valmistustekniset ja markkinointilähtöiset seikat on huomioitu. Urnien päätyminen tuotantoon oli eräs tärkeimmistä ja haastavimmista tavoitteistani, ja se toteutui. Toimeksiantajani oli erittäin tyytyväinen projektiin ja siitä syntyneisiin urnamalleihin.

Vasta lähitulevaisuudessa selviää, ovatko suunnittelemani urnat myyviä. Vaikka työssä kiinnitettiin huomiota kaupallisiin seikkoihin, varmuutta urnien suosiosta ei ole. Jatkotutkimuksessa voisi tarkastella senhetkistä tilannetta markkinoilla, ja mahdollisesti kehittää uusia urnamalleja päivitettyjen havaintojen ja tämän tutkimuksen pohjalta. Myös erilaisten maatuviin materiaalien soveltamista urniin voisi kokeilla – esimerkiksi erilaiset kierrätysmateriaalit voisivat soveltua haudattavaan urnaan erittäin hyvin.

Lisäksi lohtua voisi tutkia syvällisemmin. Tässä tutkimuksessa lohtua tuovia seikkoja etsittiin visuaalisesta lähtökohdasta, sivuuttaen lohtu ja sen tarpeen takana piilevä psykologia. Lohtua tutkittiin ainoastaan kuolemaan liittyen, sillä laajempi tutkimus lohdusta ei tässä työssä ollut tarkoituksenmukaista. Muotoilun opinnäytteen rajoissa tästä oli mahdotonta lähteä tekemään syvällisempää tutkimusta, sillä tutkimusmenetelmiä ja kerättäviä aineistoa tarvittaisiin huomattavan paljon. Eräs mielenkiintoinen tutkimuksen kohde sosiaali- ja markkinointitieteissä voisi olla suomalaisten asenteet kuolemaa kohtaan – ovatko ne jälleen muuttumassa, ja miten? Miten kuoleman kieltäminen ja painaminen taka-alalle vaikuttavaa ihmisten elämänkatsomukseen ja arvoihin? Mikäli asenteet ovat muuttumassa hyväksyvämmiksi, voisi tutkia, voiko urnia ja esimerkiksi hautaustestamenteja alkaa hiljalleen markkinoida samoin keinoin kuin muitakin tuotteita.

Opinnäytetyöprosessi oli odotetusti erittäin antoisa ja opettava kokemus. Pidin kiinni aikataulusta tinkimättä lopputuloksesta, ja sain tutkimuksen ja muotoilutyön vuoropuhelun onnistumaan toivotulla tavalla. Sain osoitettua ennen kaikkea itselleni kykyni toimia itsenäisesti, muotoilijana.

LÄHTEET

Aaltonen, L. 1992. Hautauskulttuuri Suomessa. Suomen hautaus-toimistojen liiton 50-vuotisjuhlakirja. Jyväskylä: Gummerus.

Aaltonen, P., Palo, H., Rimpiläinen, O., Rintala, A., Ruotsalo, P. & Särkiö, P. 2005. Hautaustoimen käsikirja. Helsinki: Edita Prima.

Alhonen, A. 2011. Esivanhempien puu. Kirjoituksia suomalaisesta uskumusperinteestä. Viitattu: 22.12.2012. http://www.taivaannaula.org/esivanhempien_puu.pdf

Aula, P., Pekkala, J. & Romppainen, J. 2003. Merkillistä muotoilua. Modeprojektin julkaisu. Sarja C. Katsauksia ja puheenvuoroja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Cotterell, A. 1996. Maailman myytit ja tarinat. Porvoo Helsinki Juva: WSOY.

Eroakirkosta.fi 2010. Yli 56 000 eronnut tänä vuonna - Homoillan jälkeen 30 000 eroamista. Tiedote 20.10.2010. Viitattu 30.1.2012. http://www.eroakirkosta.fi/media/none/tiedote_19_2010.html?year=2010.

Eroakirkosta.fi 2011. Yle-veron takia eronnut kirkosta yli 1000 henkilöä. Tiedote 30.12.2011. Viitattu 30.1.2012. http://www.eroakirkosta.fi/media/none/tiedote_11_2011.html?year=2011

Forsius, A. 1994. Hautauskulttuurin vaihteita Suomessa. Viitattu 6.12.2011 <http://www.saunalahti.fi/arnoldus/hautaus.html>

Forsius, A. 2010. Polttohautauksen eli tuhkaamisen varhaisvaihteita. Viitattu 6.12.2011. <http://www.saunalahti.fi/arnoldus/crematio.html>

Hakapää, J. 2005. Phelippe Ariés ja kuolema. Tieteessä tapahtuu 3/2005. Viitattu 28.12.2012. <http://www.tieteessatapahtuu.fi/0305/hakapaa.pdf>

Hautaustoimilaki 2011. Viitattu 2.1.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030457>

Heikkilä, K. & Jokivuori, P. 1994. Kuoleman salaisuus. Helsinki: Kirjayhtymä.

Helsingin seurankuntayhtymä 2012a. Uurnanlaskukäytännöt. Viitattu 11.1.2012 <http://www.helsinginseurakunnat.fi/hautausmaat/maunulanuurnalehto/hautaaminen.html>

Helsingin seurakuntayhtymä 2012b. Helsingin seurakuntayhtymän hautaustoimen maksut 2012. Viitattu 18.2.2012 http://www.helsinginseurakunnat.fi/material/attachments/keskusrekisteri/hautapalvelut/5yy21KaPe/Toimenpidehinnasto_2012.pdf

Hermonen, M. TT, seurakuntapastori. Liedon seurakunta. Sähköpostihaastattelu 29.2.2012

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2001. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Holm, N. & Lahtinen, T. 1985. Arkkuhautaus vai tuhkahautaus? Tutkimus hautaustavoista Suomessa. Turku: Åbo Akademi.

Hyvärinen, A. 2012. Vahtimestari. Hietaniemen krematorio. Haastattelu 5.3.2012.

Hämäläinen, K. 2007. Muotoiluetnografia – näkökulma käyttäjätiedon ja tuotesemantiikan kytkentöihin. Lahden Muotoiluinstituutti. Viitattu 18.12.2012. http://www.elisanet.fi/kai.o.hamalainen/Muotoiluetnografia_KH2007.pdf

Israel, S. 2012. Viipurin Hautaustoimisto & Hautauspalvelu Aaltonen Oy. Sähköpostihaastattelu 8.2.2012

Kalevalaseura 2010. Kalevalan maailma. Viitattu 20.2.2012. <http://www.kalevalaseura.fi/kalevalankankahilla/b.php>

Keinonen, T. & Jääskö, V. toim., Andersson, J., Bergman, J-P., Karjalainen, T-M., Kokkonen, V., Leppimäki, S., Meristö, T., Peltola, P., Piira, S., Sääskilähti, M., Takala, R. & Tuulenmäki, A. 2004. Tuotekonseptointi. Helsinki: Teologiateollisuus ry.

Kemppainen, I. 2011. Suomalaisen kuoleman historiaa, luennot I-VIII. Viitattu 8.11.2011 <http://www.valt.helsinki.fi/blogs/kemppain/post-50.htm>

Kiiskinen, K. 1992. Hautauskulttuuri Suomessa: Suomen hautaustoimistojen liiton 50-vuotisjuhlakirja. Helsinki: Suomen hautaustoimistojen liitto.

Krematoriosäätiö 2012. Viitattu 20.2.2012. <http://www.krematorio.com/>

Kuutti, T., Nenonen, K., Tuulikangas, S. (toim.) 1996. Akseli Gallen-Kallela : eurooppalainen mestari. Helsinki: Helsingin kaupungin taidemuseo.

Kämäräinen, E. 1996. Merenpoika Hugo Simberg. Porvoo: WSOY. Lahtinen, T. 1989. Polttohautaus Suomessa: aatehistoria ja kehitys. Turku: Åbo Akademi.

Lappalainen, J. 2012. Toimitusjohtaja. Hautaustoimisto Hymnus. Haastattelu 21.2.2012

Lehtonen, H. 2011. Toimitusjohtaja. SHT-Tukku Oy. Haastattelu 4.10.2011

Leminen, J. 2011. Tuotantojohtaja. SHT-Tukku Oy. Haastattelu 4.10.2011

Leminen, J. 2012. Tuotantojohtaja. SHT-Tukku Oy. Keskustelu 24.1.2012

Mellin, I. 2003. Tilastollisen analyysin perusteet. Viitattu 26.10.2011. http://www.sal.tkk.fi/vanhat_sivut/Opinnot/Mat-2.104/luennot2006/Luento1a.pdf

Mäkinen, A., Kallio, R., Kallio, V. 2001. Pinx: Maalaustaide Suomessa. Suuria kertomuksia. Espoo: Weilin+Göös.

Rantanen, R. & Räikkä, J. 2011. Kuoleman filosofia. Viitattu 27.11.2011. <http://filosofia.fi/node/5948>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Viitattu

15.11.2011. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
Soivio, J. Suru ja kuolema muissa uskonnoissa ja maailmankatsomuksissa. Viitattu 6.9.2011. <http://www.evl.fi/kkh/to/kkn/koulu/muutusk.htm>

Strandberg, O. 2012. Krematoriotyöntekijä. Hietaniemen krematorio. Haastattelu 5.3.2012.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2011. Aamenesta öylättiin. Viitattu 16.10.2011. <http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Kolumbaario>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012. Kirkkovuosi ja värit. Viitattu 12.3.2012. <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/1FEBCECFD2CA5233C225748E0043E095?OpenDocument&lang=FI>

Suomen Hautaustoiminnan keskusliitto ry 2012. Tuhkaushautauksen kehitys muutamissa maissa 1995-2003. Viitattu 2.2.2012. <http://www.shk.fi/liitto/tilastot/muutmaat.pdf>

Suomen Hautaustoiminnan keskusliitto ry 2012. Suomen krematoriotoiminnan tilastot vuosilta 2008-2010. Viitattu 2.2.2012. <http://www.shk.fi/liitto/tilastot/krematoriotilastot2008-2010.pdf>

Suomen hautaustoimistojen keskusliitto r.y. 2005. Arkkujen ja urnien laatusuosukset. Viitattu 7.12.2012 <http://www.shk.fi/laatu/pdf/laatusuosukset.pdf>

Suomen hautausoimistojen keskusliitto r.y. 2010. Evankelisuterilaisen kirkon seurakuntien hautausmaa-alan nimikkeistö. Viitattu 14.10.2011 http://www.shk.fi/muuta/pdf/hautausmaa_alan_nimikkeet.pdf

Suomen virallinen tilasto. Väestörakenne. Vuosikatsaus 2009, Väestö uskonnollisen yhdyskunnan mukaan 2003 - 2009. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 6.9.2011 http://www.stat.fi/til/vaerak/2009/01/vaerak_2009_01_2010-09-30_tau_008_fi.html.

Taivaallinen Taukopaikka 2012. Kristilliset symbolit. Viitattu 28.11.2011 <http://www.taivaallinentaukopaikka.fi/kristilliset-symbolit>

Tanni, M. 2005. Merkityksen muodostuminen. Viitattu 4.1.2012 <http://www.uta.fi/~mt63532/docs/merkitys.html>

Tihinen, J-H., Björklöv, J. 2000. Magnus Enckell : 1870-1925. Helsinki: Helsingin kaupungin taidemuseo.

Tilkanen, M. luomuviljelijä. Haastattelu 6.3.2012

Vehanen, R. Hautausoimisto Pietét. Sähköpostihaastattelu 6.2.2012

KUVIOT

Kuvio 1.
Ilmiökokonaisuus. Salli Tilkanen 2011.

Kuvio 2.
Viitekehys. Salli Tilkanen 2011.

Kuvio 3.
Prosessikaavio. Salli Tilkanen 2012.

Kuvio 4.
Väestö uskonnollisen yhteisön mukaan. Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. Vuosikatsaus 2009, Väestö uskonnollisen yhdyskunnan mukaan 2003 - 2009. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 6.9.2011. http://www.stat.fi/til/vaerak/2009/01/vrak_2009_01_2010-09-30_tau_008_fi.html
Kuvio Salli Tilkanen 2011.

Kuvio 5.
Miellekartta. Salli Tilkanen 2012.

TAULUKOT

Taulukko 1.
Suomen krematoriotoiminnan tilastot vuosilta 2008-2010. Suomen Hautausoiminnan keskusliitto ry 2012. Suomen krematoriotoiminnan tilastot vuosilta 2008-2010. Viitattu 2.2.2012. <http://www.shk.fi/liitto/tilastot/krematoriotilastot2008-2010.pdf>

KUVAT

Kuva 1.

Uurnalehto eli hautausmaa uurnille Hietaniemen hautausmaalla.
Salli Tilkanen 2012.

Kuva 2.

Kolumbaario Kallion kirkossa Helsingissä.
Helsingin seurakuntayhtymä 2012. Viitattu 10.3.2012. http://www.helsinginseurakunnat.fi/yhteinenhallinto/keskusrekisteri/hautapalvelut_1/hautapaikanvalitseminen/kallionkirkonuurnaholvi.html

Kuva 3.

Sirottelualue Honkanummella.
Helsingin seurakuntayhtymä 2012. Viitattu 30.10.2011. http://www.helsinginseurakunnat.fi/yhteinenhallinto/keskusrekisteri/hautapalvelut_1/hautapaikanvalitseminen/honkanummenuudet-hautapaikat.html

Kuva 4.

Muistolaatat Hietaniemen hautausmaan uurnalehdossa.
Salli Tilkanen 2012.

Kuva 5.

Nykyisiä tuhkauurnia. SHT-Tukku Oy 2012.

Kuva 6.

Tunnuksettomia tuhkauurnia. Uurnia Finland Oy 2012.

Kuva 7.

Hietaniemen krematorion uunit. Salli Tilkanen 2012.

Kuva 8.

Hietaniemen krematorion tuhkan käsittelykone. Salli Tilkanen 2012.

Kuva 9.

Hiljentymistila Hietaniemen krematoriossa. Salli Tilkanen 2012.

Kuva 10.

Magnus Enckell: Mies ja joutsen ja Fantasia.
Mäkinen, A., Kallio, R., Kallio, V. 2001. Pinx: Maalaustaide Suomessa.
Suuria kertomuksia. Espoo: Weilin+Göös. S. 246-247.

Kuva 11.

Gallen-Kallela: Lemminkäisen äiti ja Tuonelan joella.
Mäkinen, A., Kallio, R., Kallio, V. 2001. Pinx: Maalaustaide Suomessa.
Suuria kertomuksia. Espoo: Weilin+Göös. S. 249, 253.

Kuva 12.

Simberg: Halla ja Kuoleman puutarha.
Kämäräinen, E. 1996. Merenpoika Hugo Simberg. Porvoo: WSOY. s.19,33.

Kuva 13.

Ensimmäinen ajatus laskuliinasta. Salli Tilkanen 2011.

Kuva 14.
Alkuvaiheen idealuonnoksia. Salli Tilkanen 2011.

Kuva 15.
Ensimmäisiä luonnoksia kahden materiaalin yhdistämisestä.
Salli Tilkanen 2011.

Kuva 16.
Luonnoksia laskuliinasta osana tuhkauurnaa.
Salli Tilkanen 2012.

Kuva 17.
Sivulenkkit ja ote. Salli Tilkanen 2012.

Kuva 18.
Luonnoksia puun, nyörin ja kankaan yhdistämisestä eri väreissä.
Salli Tilkanen 2012.

Kuva 19.
Pahvinen ja kankainen hahmomalli uurnasta laskuliinalla.
Salli Tilkanen 2012.

Kuva 20.
Toinen hahmomalli. Salli Tilkanen 2012.

Kuva 21.
Uurnamalli mdf-levystä ja kankaasta. Salli Tilkanen 2012.

Kuva 22.
Luonnoksia nauhojen ja urien muodostamasta ristikuviosta.
Salli Tilkanen 2012.

Kuva 23.
Muisto ja toivo – miellekartta. Salli Tilkanen 2012.

Kuva 24.
Siemenille olevan osan luonnostelua. Salli Tilkanen 2012.

Kuva 25.
Viimeisiä luonnoksia ristiurnasta. Salli Tilkanen 2012.

Kuva 26. V
ärikokeiluja ristiurnaahan. Salli Tilkanen 2012.

Kuva 27.
Kehto. Salli Tilkanen 2012.

Kuva 28. T
Toivo. Salli Tilkanen 2012.

